

Inhoudstafel

Woord vooraf	177
Het ontstaan van Maaseik	178
Stroomgetuigenis voor Maaseik	192
Pater Sangerskring, programma 1992/1993	193
De Bosbeek, vroeger en nu	195
De Bugatti type 43 van Eric Van Esser	199
Maaseiker kruiswoordenraadsel nr. 2	209
Oplossing kruiswoordenraadsel nr. 1	210
Uit de oude doos	211
Opsporing verzocht	214
Werkgroep voor documentatie Maaseik	214
Felicitaties	215
VIP's van vroeger: H. Schoolmeesters	216
Waarom lijkt het Maaseiker dialect zoop het Duits? (5)	220
Franse Revolutie: Volksfeesten overgoten met een tricolore saus	221
Lezers schrijven ons (1)	228
Het Maaseiker cursiefje	229
Het weer in Maaseik	231
Verfraaid Maaseik	232
Ode aan Heppeneert	233
Lezers schrijven ons (2)	234
Kunstschilder Charles Gessler	235

De redactie dankt:

- Roger MAES voor de foto's
- Rita SEGERS-WESTHOVEN voor de vormgeving van de omslag

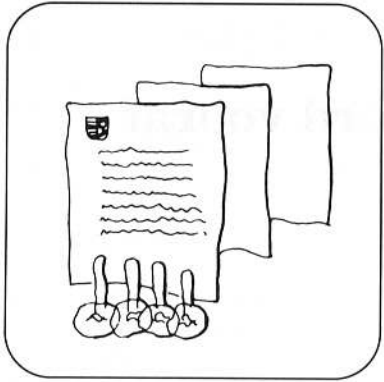
Woord vooraf

Wij wisten het al jaren. Maaseik is niet alleen een plaats om lief te hebben, je leeft er ook langer. Terrasje zitten, knapkoek eten of hartbufkes preuve, het schijnt niet ongezonder te zijn. Wij wisten het wel, doch nu werd het wetenschappelijk bewezen in een econometrische studie van de Heer T. De Clerck, handelsingenieur. Deze jonge academicus komt tot zijn bevindingen aan de hand van cijfers uit de volkstelling van 1981. Of er sindsdien veel veranderd is, laten wij in het midden. Doch de cijfers van 1981 liegen er niet om: het is goed en lang leven in Maaseik. Tot bewijs de vergelijking van Maaseik met Bastenaken

	Maaseik	Bastenaken
Sterfgevallen per 10.000	0,790	1,625
Werkloosheid	8,4%	26,4%
Alcoholverbruik gr/dag	11,76%	16,96%
Sigaretten per dag	18,23	18,52
Plantaardige vetten gr/dag	30,82	18,24
Dierlijke vetten	51,37	57,35
Verkeersdoden op 10.000	0,371	0,260
Bruto geografisch produkt	243773,5	263913,4

Datzelfde Maaseik waar het goed en lang leven is, bestaat zelf trouwens ook al een respectabel aantal eeuwen. In 1994 - bij het 750-jarig bestaan van onze parochie - zal dit heuglijke feit herdacht worden. Ons hoofdartikel handelt daarom over het ontstaan van onze stad. En verder is er natuurlijk ons volgend nummer van jaargang 1993. Doch wie dit in zijn brievenbus wil vinden, zal het bedrag van 350 luttele franken dienen te storten op nr. 001-0678921-94 t.n.v. "De Maaseikenaar", Verloren Kost 86, 3680 Maaseik. Voor niet Benelux-landen bedraagt de abonnementsprijs 500 fr. Denk ook eens aan een geschenkabonnement (Kerstmis-Nieuwjaar!) of een steunabonnement van 1000 fr. of meer....? Stel niet uit.

De redactie.

Het ontstaan van Maaseik

De bevestigingsoorkonde van 1244.

Omstreeks 1885 ontdekte de toenmalige Deken Polus in het archief van de Kerkfabriek van Maaseik een perkamenten charter voorzien van niet minder dan 5 zegels. Na onderzoek bleek dat dit waardevolle document handelde over een overeenkomst tussen het Kapittel van Vetus Eke (Aldeneik) en de burgers van de nova villa of nova Eke (Maaseik). Dit vergelijk was tot stand gekomen op 26 juli 1244 dank zij de bemoeienis van Arnold IV, de toenmalige Graaf van Loon (1223-1276).

Nauwelijks een jaar later op 29.3.1245 werd diezelfde overeenkomst bekrachtigd door Robrecht van Torout, bisschop van Luik, onze geestelijke

Heer. Het bewaard gebleven document is deze laatste vidimus of bevestigingsoorkonde.

Waarover ging het nu allemaal en wat vertelt ons deze eerste akte waarin onze stad genoemd wordt?

Doch laat ons het verhaal beginnen in de 6de eeuw.

Hoe het begon: de Landname

Vanaf de 5de, 6de eeuw begonnen Oostnederfrankische groepen Germanen de grenzen van het Romeinse Keizerrijk te overschrijden. Zij vestigden zich, gelokt door de vruchtbare oevers, ook in de Maasvallei. De rivier verschaftte hun het water en de vis. Het levensnoodzakelijke hout was in de nabije bossen in grote hoeveelheden aanwezig.

De oude Romeinse heerweg van Tongeren naar Venlo zorgde voor de minimale nood aan contact met andere nederzettingen.

Met onderlinge afstanden van 4 á 5 kilometer ontstonden zodoende kleine agrarische nederzettingen, oorspronkelijk alleen maar één enkele boerderij, een *sala* of een *heem*, waaruit in de loop van de volgende eeuwen kleine bevolkingsconcentraties groeiden en nog later dorpen.

De namen van heel wat Maaslandse plaatsen herinneren nog aan deze vroegere *sala*'s of henen, zoals Beersel, Mynecom, Rotem, Stokkem, Boorseem of Rekem.

Aldeneik, de Bakermat

Over het feit dat Aldeneik, het oudste gehucht der stad, er ook de bakermat van is, werd reeds zoveel geschreven en gepubliceerd dat er hier slechts summier op wordt ingegaan. De bewaard gebleven gegevens zijn trouwens zo schaars, en het weinige dat bewaard werd, aangevuld door orale overlevering, is met zulke sluiers van legenden en andere vrome leugens overtrokken, dat het vaak onmogelijk blijkt waarheid van verdichtsel te onderscheiden ⁽¹⁾.

Wat er ook van zij, wij weten dat reeds vroeg uit de Britse kloosters van Northumbria en Zuid-Engeland een stroom van missionarissen naar de Lage Landen en West-Duitsland uitzwermden. Zij verspreidden er niet alleen de christelijke boodschap onder de jonge Germaanse bevolking, doch ook het monastieke ideaal volgens de regel van Benedictus. De belangrijkste zendingen voor onze streken waren Willibrord van Northumbria en Bonifacius van Devon. Zij en na hen hun volgelingen stichtten op het continent een reeks kloosters waarvan Fulda (744), en Echternach (708) de bekendste zijn. Omstreeks 800 was West-Europa als het ware bespikkeld met grote abdijen en vele kleine kloosters. In het huidige Aldeneik werd er omstreeks 720 door *Harlindis* en *Reinila*, dochters van de groot-grondbezitter *Adalhart* en diens echtgenote *Grinuara* een klooster voor vrouwen gebouwd.

MAASEIK

bertus (+17 september 709) en de overbrenging van diens stoffelijke resten naar Luik.

Doch laat ons terugkeren naar Aldeneik.

Men mag zich uiteraard van een toenmalig klooster geen vals beeld vormen en alhoewel er tot hiertoe in Aldeneik nooit enig archeologisch onderzoek plaats vond, mag men veronderstellen dat het klooster van Eycke een kleine gemeenschap was van 10 á 15 personen onder leiding van een abdis, een gemeenschap die zich vooral bezig hield met bidden, werken en lezen. Het leven was er uiteraard simpel en onopgesmukt zoals later in de eerste Franciscanerkloosters. Kloostercomplexen in de 8ste eeuw bestonden slechts uit een betrekkelijk klein gebouw van hout met daaromheen enkele bijgebouwen en een schuur.

Er was een gemeenschappelijke slaapzaal, een refter en een oratorium.

Een kloostergang was er niet, wel een werkkamer, een leeskamer en een gastenverblijf.

Dat zulke primitieve inplantingen zeker geen culturele centra waren waar het artistieke en intellectuele leven hoge toppen scheerde hoeft nauwelijks gezegd. De belangrijkste rol die deze vroege gemeenschappen hebben gespeeld, moet dan ook gezocht worden in de verspreiding van het christelijk geloof in de onmiddellijke omgeving en zodoende ook in de stabiliserende werking op politiek gebied.

Waarschijnlijk is het deze Adalhart die onder de naam *Edilhardes* als een van de 8 getuigen fungeert op de oorkonde van 1 oktober 704 waarbij de *vir illustris Aengilbaldus*, edelman en grondbezitter en zoon van Hildebold zijn bezittingen van *Waderlo* op de Dommel (Waalre) aan Willibrordus schenkt.

Ook een neef van deze Adalhart, *Tolebaldus* genaamd, trad bij deze overdracht als getuige op. Korte tijd nadien zou deze laatste een kerkje met bijbehorende gronden in *Mulhem* (bij Eisden) aan Willibrord schenken.

Uit een schenkingsakte van Karel Martel aangaande de burch van Utrecht blijkt dat dezelfde Adalhart en Thietbald of Tolebaldus ook aanwezig waren geweest bij de opgraving van het lichaam van Sint-Lam-

Ook het eerste gebedshuis dat het klooster van Eyck bezat, was niet meer dan een eenbeukige, kleine ruimte zonder toren en zonder enige versiering waarop een rechthoekig koor aansloot. De wanden waren opgetrokken uit palen waartussen met leem bestreken vlechtwerk. Zulke kerk was niet alleen gebedshuis doch ook bewaarplaats van de echte rijkdom van een klooster, namelijk de relikwieën die vele bedevaarders aantrokken en die zodoende een der belangrijkste bronnen van inkomsten vormden voor de gemeenschap. Wat weten wij nu met zekerheid aangaande het klooster van Eycke?

Wij mogen aannemen dat onze streek tegen het einde van de 7de eeuw en het begin van de 8ste eeuw gekerstend werd, vooral door toedoen van de Angelsaksische missionaris Willibrord (+739). Voor zijn evangelisatiewerk ontving deze man de volledige steun van de politieke machthebbers zoals Pepijn I en van de lokale grondbezitters waartoe ook Adalhart behoorde.

In recente publikaties is erop gewezen dat 720 als stichtingsdatum van het Klooster van Eyck door archeologische vondsten in de omgeving gesteund wordt.

Het in 1974 in Ophoven op slechts enkele kilometers van Aldeneik ontdekte Merovingische grafveld werd gedateerd tussen de jaren 525 en 740. In deze graven constateert men vanaf het begin van de 8ste eeuw een verminde-

Het oudste bekende Angelsaksisch borduurwerk in de kerkschat van Maasiek.

ring van de *bijgaven*, die volgens de Germaans-heidense gebruiken aan de overledene moesten worden meegegeven. Ook het feit dat vanaf ± 720 het grafveld in onbruik geraakte, wijst erop dat in diezelfde periode een groot deel der plaatselijke bevolking gekerstend was, daar christenen hun doden in de omgeving van de kerk begroeven. ⁽²⁾

Na de dood van Adalhart gingen zijn bezittingen over aan de abdij. Een Latijnse *Vita Harlindis et Relindis* ⁽³⁾ geschreven omstreeks 860 maakt gewag van een houten kloosterkerk die echter in datzelfde jaar wegens haar bouwvalligheid door de toenmalige abdis *Ava* werd vervangen door een stenen gebedshuis.

Zeker is ook de sterke Angelsaksische invloed die het klooster onderging en die te verklaren is uit het feit dat de evangelisatie van onze gewesten vooral onder impuls van Ierse en Engelse monniken gebeurde. Deze invloed wordt wel het best bewezen door de aanwezigheid in de vroegere Aldeneiker kerk-schat van het oudste bekende Angelsaksisch borduurwerk. ⁽⁴⁾

Een eerste vermelding over het bestaan van het klooster vinden wij in de "*Historica Translationis BB. Christi Martyrum Marcellini et Petri*" waarin *Einhard* of *Eginhard*, geheimschrijver van *Karel de Grote* niet alleen de overbrenging beschrijft van de relieken van de HH. *Marcellinus* en *Petrus* vanuit *Rome* naar *Seligenstadt* bij *Frankfurt*, maar ook ingaat op een aantal wonderen die op voorspraak van deze heiligen onderweg plaatsvonden. Het boek werd geschreven tussen 828 en 831. *Einhard* overleed op 14 mei 840 in de abdij van *Seligenstadt*.

In een brief van juni 828 werd hem door de kanunniken van *St.-Servaas* te Maastricht meegedeeld dat op 4 juni van datzelfde jaar aldaar o.a. een kloosterzuster uit Aldeneik op miraculeuze wijze werd genezen. ⁽⁵⁾

In 870 wordt het klooster van Eik genoemd in het *Verdrag van Meerssen* als koninklijk goed in het bezit van *Karel de Kale*.

De overlevering vertelt dat het klooster in 991 door de Noormannen zou zijn verwoest, doch historische bewijzen hiervoor ontbreken. Een tweede exacte vermelding van het klooster vinden wij in een akte van 4/6/952, waarin koning Otto I het *monasterium Eicke vocatum super Fluvium Uotra* aan het kapittel van Luik schenkt. Vanaf die tijd, of misschien reeds vroeger vestigde er zich een kapittel van kanunniken die er in de 12de-13de eeuw een romaanse kloosterkerk bouwden en eveneens een parochiekerk toegewijd aan *St.-Pieter*.

Dit kapittel zou tot 1570 in Aldeneik resideren, want op 4 november van datzelfde jaar werd het overgebracht binnen de veilige omheining der stad Maaseik. De *St.-Pieterskerk* en wat er nog restte van het klooster werd, waarschijnlijk wegens de bouwvallige staat, kort daarop afgebroken en sindsdien fungeert de oude romaanse kloosterkerk als parochiekerk van Aldeneik.

Het Oude *Eycke* zou niet tot een stad uitgroeien en dit wegens de inplanting van de *nova villa Nieuw Eycke* op nauwelijks 3 kilometer zuidwaarts.

De akte van 1244

Het Nieuwe Eyck zou al vlug het Oude Eyck in omvang en belang overtreffen en het is op deze nieuwe nederzetting dat de akte van 1244 betrekking heeft.

Wij mogen veronderstellen dat Nieuw Eyck reeds in het begin van de 13de eeuw een hulpkerk bezat die uiteraard van de oude parochie en dus van het Kapittel van Aldeneik afhankelijk was. De Heer Mersch heeft er trouwens op gewezen dat reeds in 1237 Aldeneik *Vetus Eyck* genoemd wordt, dus moet Nieuw Eyck toen reeds bestaan hebben. ⁽⁷⁾

Op zeker ogenblik was de gemeenschap die er woonde om bepaalde redenen waarover verder meer, zodanig uitgegroeid dat er behoefte bestond aan de stichting van een zelfstandige parochie. Hierbij konden de bewoners rekenen op de steun van de Graaf van Loon, hun wettige heer. Het Aldeneiker kapittel onder de leiding van hun proost *Anselmus* was echter minder geestdriftig om dit initiatief.

De kanunniken vreesden terecht dat hun kerk in het *Oude Eyck* door de stichting van de nieuwe parochie een belangrijk deel van haar inkomsten zou verliezen, ja zelfs niet meer leefbaar zou zijn. Na veel discussies zouden de inwoners van het nieuwe Eyck het pleit winnen en kwam het op 26 juli 1244 tot het vergelijk waarover sprake.

De overeenkomst

Waaruit bestond nu de overeenkomst die in feite een soort schadeloosstelling was voor het kapittel?

Jaarlijks zou de nieuwe parochie aan de parochiepriester, een lid van het kapittel, een bedrag van 10 mark moeten schenken plus daarbij een bedrag van 15 mark aan het kapittel zelf.

De kerkfabriek van de oude parochie ontving een perceel land "*bij het bos*". Verder ontvingen de kanunniken de offergaven van de twee eerste missen van Kerstmis. De laat van de kapittel-landerijen in het oude Eyck bleef vrijgesteld van lasten en bleef eveneens vrij van de grafelijke jurisdictie.

Het land gelegen tussen het oude en het nieuwe Eyck zou gemene grond blijven "*zoals het tot hertoe was*".

Zegel Kapittel Aldeneik, 1422.

Ook de klokkenluider van de moederkerk van Aldeneik werd niet vergeten. Hij behield de "schoofrechten" zoals het altijd geweest was en verder werd hem een boender land bij de molen toegewezen.

Tenslotte nam het kapittel de verplichting op zich in de nieuwe parochie de doopsels toe te dienen en alle andere parochiële functies te vervullen. Tot daar de overeenkomst.

De nieuwe parochie (Maaseik) die zich trouwens geheel binnen de grenzen van de oorspronkelijke rechtsbevoegdheid bevond van het oude Eyck, bleef met andere woorden voor een groot deel afhankelijk van de moederkerk.

In de praktijk van alledag bracht dit met zich mee dat de deken van het Aldeneiker kapittel terzelfdertijd pastoor was van beide parochies.

De dagelijkse zielzorg en de parochiediensten liet hij echter over aan twee vicarissen. Na de stichting van de parochie Nieuw Eyck moest een van deze vicarissen echter wel binnen Maaseik resideren. Voor zijn levensonderhoud kreeg hij vergoedingen voor het biechthoren en de doopsels, doch daar dit niet volstond, ontving de Maaseiker vicaris daarenboven een honorarium van de Graaf van Loon.

De geestelijke autoriteit van de kapitteldeken bleef echter ook na de stichting van de nieuwe parochie gehandhaafd. Alle overige parochie-inkomsten dienden aan hem te worden afgedragen en de kerkmeesters, de armenmeesters en de bestuurders der broederschappen dienden tegenover hem verantwoording af te leggen.

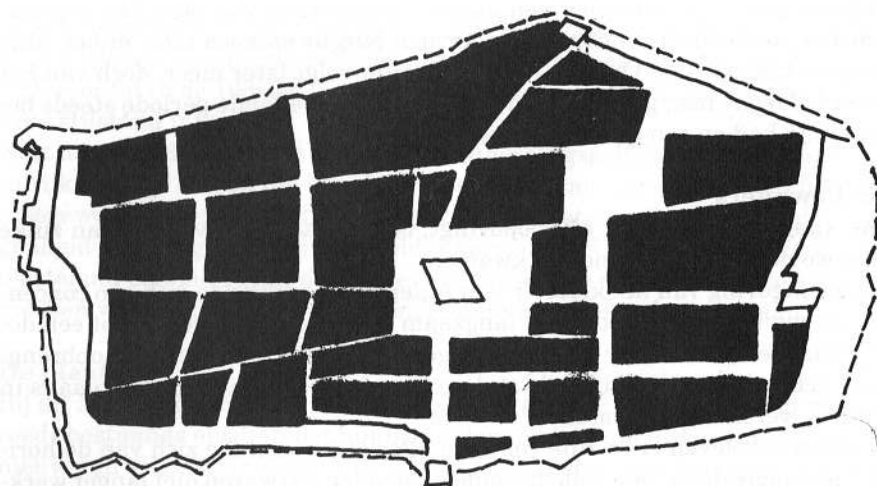
Ondanks al deze overeenkomsten zouden in de loop van de volgende jaren nog veelvuldige conflicten rijzen tussen de inwoners van Nieuw Eyck en het kapittel zoals de twist om de school, doch dat valt buiten het bestek van dit artikel.

Wat mogen wij nu uit de akte van 1244 besluiten? Vooreerst dit. De nederzetting *Nova Villa de Eke* (Maaseik) bestond dus blijkbaar reeds vóór 1244 en was daarenboven een entiteit van enig belang, waar zich reeds een hulpkerk bevond. Vandaar dat in het document sprake is van de bouw van een nieuwe kerk (constructio et consecratio novae ecclesiae de nova Eke).

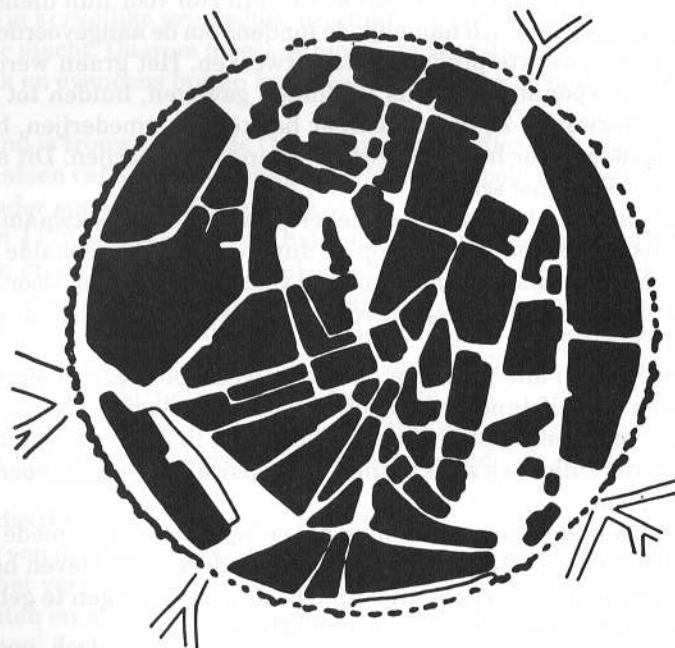
Een tweede voorzichtige vaststelling levert ons de gebruikte omschrijving *nostra nova villa*, onze nieuwstad Eke, waaruit wij mogen concluderen dat Maaseik gesticht werd door de Heer, in dit geval door Graaf Arnold IV. Wanneer deze stichting plaatsvond, blijft echter in het ongewisse.

Een derde aanwijzing die de oorkonde ons verstrekt is de term waarmee de bewoners van de nieuwe nederzetting worden aangeduid.

Het document spreekt namelijk van *burgenses*; woord waaruit ons hedendaags woord burger ontstaan is. Etymologisch is het ontstaan uit het Oudhoogduitse *burgari*, een omvorming van *burgware* waarin duidelijk de stammen *burg* en *weren*, of verdedigen te herkennen zijn. Oorspronkelijk duidde het woord *burgus*, mv. *burgenses* dus de verdedigers, later de bewoners aan van een burcht of stad.

Het rastervorige stratenpatroon van Maaseik, een in de 13de eeuw geplande stad die in enkele decennia werd gerealiseerd.

Plan van een organisch gegroeide stad waarvan de evolutie zich over verscheidene eeuwen uitstreckte. (Madrigal)

Belangrijk bij dit alles voor een exacte interpretatie van de tekst, is uiteraard de juiste draagwijdte van de termen *burgus* en *nova villa* in het 13de eeuwse taalgebruik. Over de term *nova villa* volgt later meer, doch van het woord *Burgus* mag gesteld worden dat het in betreffende periode steeds betrekking had op een gesloten bewoningscentrum.

De bewoners

De vraag die zich bij dit alles opdringt, is wel waar de bewoners van zulke nieuwe nederzetting vandaan kwamen.

In de omgeving van het klooster van Aldeneik ontwikkelde zich een concentratie van bevolking, zodat het langzaam maar zeker uitgroeide tot een domaniaal centrum. Naar dit centraal gelegen domein dienden alle opbrengsten gebracht te worden die de andere domeinen aan de Heer, doorgaans in natura, verschuldigd waren. (8)

Daarom verbleven er in zulk centrum allerlei mensen die zich van de horigen in andere domeinen volledig onderscheidden. Zij waren niet langer werkzaam in de landbouw, de belangrijkste productiesector van die dagen en dus waren zij geen grondhorigen meer maar *liberi*, vrijen die fungeerden als ambachtslui, soldaten of grafelijke ambtenaren. Zij hoefden geen voedsel meer te produceren vermits hun dit verstrekt werd in ruil voor hun diensten. In deze centra ontwikkelde zich namelijk de tendens om de aangevoerde grondstoffen tot half verwerkte produkten te verwerken. Het graan werd er gemalen, de wol gesponnen, het vlas tot linnen geweven, huiden tot leer en gerst tot bier verwerkt. Zo ontstonden er bakkerijen, smederijen, brouwerijen, werkplaatsen voor hout- of ijzerbewerking en weverijen. Dit alles uiteraard op uiterst kleine schaal.

Deze groep mensen ontwikkelde een zekere vorm van vakbekwaamheid en beroepskennis en het centrum kon op de duur voorzien in bepaalde levensnoodzakelijkheden zoals kleding en voedsel voor een hele regio. Door het ruilen van overtollige produkten tegen grondstoffen, ontstond zodoende een eerste vorm van handel.

Op deze wijze waren alle krachten aanwezig waardoor deze groep mensen kon uitgroeien tot zelfstandige ambachtslui en handelaars.

De landbouw verdween echter slechts gedeeltelijk in deze centra en tot ver in de 20ste eeuw zullen we zelfs binnen de stadswallen talrijke boerderijen blijven aantreffen.

Een ander element dat nog eeuwenlang het economische leven mede zou bepalen was de *banaliteit*. Molens, brouwerijen en dergelijke bleven het bezit van de Heer en de bewoners waren verplicht deze instellingen te gebruiken tot meerdere glorie en profijt van diezelfde Heer.

Bij dit alles moet nog met een tweede factor rekening worden gehouden.

Vanaf de 7de, 8ste eeuw kende West-Europa een aanzienlijke toename van de bevolking wat resulteerde in de uitbreiding van het landbouwareaal. Er

diende namelijk voor het grotere aantal mensen ook meer voedsel te worden geproduceerd. Een eerste periode van ontginning van woeste gronden deed zich voor tot in de 10de eeuw, waarna er in deze ontginningspolitiek een zekere stilstand intrad.

Kort daarop echter startte een tweede ontginningsgolf die tot gevolg had dat talrijke horige boeren die aan deze ontginning van woeste gronden hadden meegewerkt, door de adellijke of geestelijke grootgrondbezitters in de gelegenheid werden gesteld hun vrijheid te verwerven. Op deze wijze leverde het platteland een menselijk potentieel dat de nieuwe centra kon bevolken. De mensen waren er, de nieuwe samenlevingsvormen konden ontstaan.

De plaats

Bij dit alles stelt zich uiteraard de vraag waarom de Graaf van Loon niet de reeds bestaande entiteit, het huidige Aldeneik, tot stad uitbouwde, doch een nieuwstad stichtte in de onmiddellijke nabijheid ervan. Vroegere auteurs hebben steeds gesteld dat Aldeneik wegens zijn lage ligging bij de Maas al te vaak te lijden had van overstromingen en dat de nieuwstad door haar iets hogere ligging hiervan gespaard bleef.

De echte reden lijkt ons echter duidelijk. In het Oude Eyck met zijn klooster en zijn kerkelijke privileges, beschikte de Graaf slechts over een uiterst beperkte macht. Daarom moest de nieuwstad ontstaan buiten het areaal van Aldeneik en eveneens buiten het areaal van het reeds bestaande Sint-Jansberg.

Opvallend is trouwens dat de Graaf van Loon in diezelfde periode ook in andere plaatsen van het Graafschap dezelfde stedenpolitiek voerde. En dit vaak met minder succes dan te Maaseik.

Reeds in 1170 verhief de graaf het onooglijke plaatsje *Kolmont* tot stad en dit in de onmiddellijke nabijheid van het belangrijke Tongeren, omdat in laatstgenoemde plaats de grafelijke macht eveneens beperkt was.

In 1195 verleende diezelfde Graaf stadsprivileges aan *Brustem* vlak bij het belangrijke Sint-Truiden, waar de abdij van Sint-Trudo over uitgebreide juridische en politieke prerogatieven beschikte.

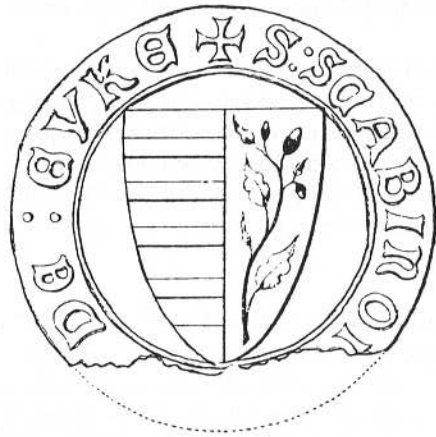
Om diezelfde reden zou in de 13de eeuw Maaseik ontstaan en uitgroeien tot stad, terwijl de oude bakermat Aldeneik een landelijk gehucht zou blijven.

De Stadsstichting

Zelfs bij een oppervlakkige blik op de plattegrond van de stad Maaseik valt al vlug het verschil op met andere middeleeuwse steden. Hier geen wirwar van straten en steegjes die kriskras door elkaar lopen zonder enig regelmatig patroon, doch een geordende, rastervormige plattegrond.

De oorzaak van dit alles kan niets anders zijn dan dat Maaseik, in tegenstelling tot de meeste middeleeuwse steden, zich niet geleidelijk ontwikkelde uit een pre-stedelijke kern, doch dat het een typisch voorbeeld is van be-

wuste stedenstichting door de overheid, in casu de graaf van Loon, zoals dit in de 11de en 12de eeuw meer gebeurde.

Zegel Schepenbank, Maaseik.
1369 - 1423.

reeds een uiterst mathematisch vierkant van 100 bij 100 meter. Deze markt, niet alleen centrum van handel doch ook van het politieke leven, was en is zeer gemakkelijk bereikbaar door rechthoekige verbindingen, waarbij het opvalt dat de vier hoofdstraten die twee aan twee in elkaars verlengde liggen, twee hoofdassen vormen die de stad van oost naar west en van noord naar zuid doorkruisen en naar de vier stadspoorten leiden.

Deze uiterst gestructureerde geleiding toont duidelijk aan dat de theorie van een spontane en geleidelijke ontwikkeling der stad dient te worden afgewezen.

Ook de plaats van de nieuwe inplanting wijst o.i. op een bewuste keuze, waarbij ongetwijfeld militair-defensieve motieven hebben meegespeeld. Het Oude Eyck lag inderdaad sinds de afscheiding van Horne in de uiterste noordoosthoek van het graafschap Loon, terwijl op de rechteroever der Maas het hertogdom Gelre zich langzaam maar zeker ontwikkelde tot een concrete en te duchten macht, waardoor zich de nood aan een bepaalde bescherming van de oostgrens opdrong. (9)

Anderzijds lagen door de vestiging van de Brabantse macht in Maastricht en omgeving de grenzen van het Gelderse en het Brabantse territorium zo dicht bij elkaar dat de kans op conflicten met de dag reëler werd.

En trouwens ook de aanwezigheidspolitiek die de toenmalige graven van Loon in de uiterste gewesten van hun gebied begonnen te voeren, was eveneens niet vreemd aan de opzet tot het inplanten van een nova villa.

Motieven voor zulke stadsinplanting, voor de stichting van zulke nova villa of nieuwstad, waren legio. Soms was het de snelle bevolkingsaan-groei die deze periode kenmerkte, soms een bepaalde geografische verschuiving. Vaak ook waren motieven van militair-defensieve aard doorslaggevend.

Voor deze stelling dat Maaseik een voorbeeld is van bewuste stedenstichting en niet geleidelijk is ontstaan, pleiten verscheidene elementen.

Vooreerst is er zoals gezegd de eenvoudige haast geometrische structuur van het stratenplan. Centraal gelegen is er de markt, op zichzelf

Doch niet alleen militair-politiek bestonden er voldoende beweegredenen tot deze inplanting, ook economisch was deze te rechtvaardigen, wegens de aanwezigheid van de Maas als een der belangrijkste noord-zuidverbindingen, en van de oost-westverbinding Brugge-Keulen die in de onmiddellijke nabijheid passeerde en die als één der meest vitale verkeersaders over ons land mag beschouwd worden.

Aan deze zijde van de Maas liep ook reeds eeuwen de oude Romeinse heerweg Tongeren-Nijmegen, die naar wij mogen veronderstellen tot ver in de middeleeuwen gebruikt werd en die door de graven van Loon als een via publica, een koninklijke weg, in leen werd gehouden. (10)

Een derde argument voor de stelling dat Maaseik ontstaan is als een bewuste inplanting geeft ons de oudste naam van de stad. Zoals gezegd wordt in de oorkonde van 1244 Maaseik namelijk *Nova Villa de Ecke*, dus een nieuwstad genoemd.

Welnu, in de middeleeuwse teksten komen de steden ontstaan als bewuste stichtingen steeds voor onder de namen villae novae, Neustädte, Bastides, Borghi Franci of neuvilles.

Samenvattend kan derhalve gesteld worden dat zowel uit de regelmatige haast rastervormige plattegrond als uit de vroegste benaming duidelijk blijkt dat Maaseik niet geleidelijk gegroeid is uit een pre-stedelijke kern, maar een voorbeeld is van bewuste stedenstichting. (11)

De vroegste ontwikkeling

Kort na 1245 schonken Arnold van Loon en diens echtgenote een terrein gelegen buiten de stadsmuren bij de Hepperpoort, met het doel er een begijnhof op te richten, en reeds in 1265 volgde de officiële erkenning van dit begijnhof door de Luikse bisschop Hendrik van Gelre. (12)

De aanwezigheid van dit begijnhof wijst zonder twijfel op het toenmalig belang der stad die toen reeds een centrale rol vervulde voor de onmiddellijke regio.

In een akte van 1265 is er sprake van marktdagen en in 1268 bestond er reeds een Tafel van de H. Geest, een organisatie die zich bekommerde om het lot van de minder bedeeden.

Dat ook het economisch belang van de nieuwe stad reeds vroeg meetelde, blijkt echter vooral uit het feit dat er reeds in het begin van de 14de eeuw te Maaseik *Lombarden* gevestigd waren, die zich zoals men weet bezig hielden met allerlei geldtransacties en leningen en die zodoende als de verre voorlopers van onze huidige bankiers mogen beschouwd worden. (13)

De groei en bloei van middeleeuws Maaseik was voor een groot gedeelte te danken aan de fabricatie en de handel van lakenstoffen. Sommige auteurs menen zelfs dat niet het Graafschap Vlaanderen doch wel het Maasland als de bakermat van de lakenbereiding moet beschouwd worden.

De lakenindustrie ontwikkelde zich vanaf de 13de eeuw in zulke mate dat ze al vlug niet alleen meer voorzag in de bevrediging van de eigen lokale behoeften, doch ook tot export leidde en zodoende bijdroeg tot het ontstaan van een vroege vorm van handelskapitalisme.

Reeds in 1361 waren er te Maaseik huizen gevestigd "ou on vend drap de laine", waar men laken verkoopt. (14)

Voor de aanwezigheid en het belang van deze nijverheid in het vroege Maaseik pleiten verscheidene aanwijzingen.

Zo is er reeds in 1391 een *volmolen* aanwezig, een installatie waar het lakenoppervlak vervilt werd door het met water en vollersaarde aan te drukken. Ook het feit dat één der enige straten van de stad die een beroepsnaam draagt, de *Vullerstraat* is, de straat der volders, wijst op de aanwezigheid van een aanzienlijk aantal personen die dit beroep uitoefenden.

Een derde argument voor de belangrijke positie van deze lakenindustrie, is de naam van het toenmaals voornaamste gebouw in de stad: het *Gewanthuis*. Zoals de naam verduidelijkt was dit gebouw oorspronkelijk niet zozeer raadhuys, doch lakenhal. Het middelnederlandse woord *gewant*, *yewant* betekende namelijk stof, kledingstof.

Ook de karige archiefstukken uit deze vroege periode wijzen in dezelfde richting. Reeds in 1428 werd aan de Maaseiker burgers de vrijheid verleend handel te drijven in het land van Diest. Contacten met deze stad dateren trouwens reeds van 1393. Ook naar Antwerpen trokken al vroeg lakenhandelaars met hun produkten.

Vanaf de 15de eeuw zou het verval van de Maaslandse lakenindustrie zich voltrekken, doch ondertussen hadden heel wat Maaseiker burgers er een goed deel van hun welvaart aan te danken.

De stadsrechten

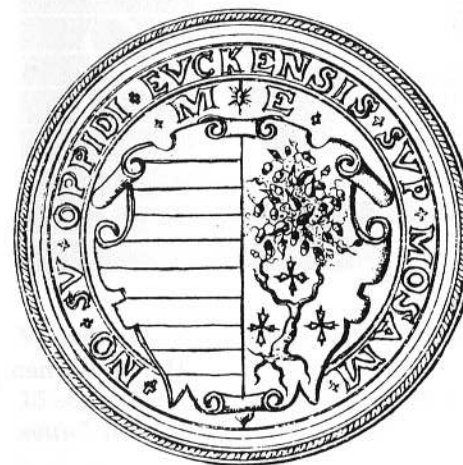
Het eerste charter waardoor aan Maaseik stadsrechten verleend werden ontbreekt jammer genoeg, doch wij mogen, zoals gezegd, veronderstellen dat Maaseik deze rechten ontving in dezelfde periode als Beringen (1239), Kuringen (1240) of Stokkem (1244), wellicht zelfs reeds vóór de parochiestichting van 1244.

In 1266 wordt Maaseik reeds *oppidum* genoemd en de bewoners *oppidani*, waaruit blijkt dat Maaseik toen reeds stad was en over bepaalde vrijheden en een bepaalde zelfstandigheid beschikte.

De vroegste vrijheidskeure waarover wij enige informatie bezitten, dateert van 1361. Het document zelf is verloren gegaan, doch een samenvatting van 1397 is bewaard gebleven. (15)

Hieruit blijkt dat door *Jan van Beieren* in 1361 voor een periode van 24 jaar aan Maaseik bepaalde bestuurlijke machten werden verleend, zoals het recht jaarlijks twee burgemeesters en een raad te kiezen, die "zonder hinder van

de Heer" de stad mochten besturen en de poorten, muren en grachten moesten onderhouden.

Zegel der stad Maaseik, 1569.

Maaseik was dus toen, en waarschijnlijk reeds veel langer, een stad, d.w.z. een gesloten rechtsgemeenschap en terzelfdertijd een belangengemeenschap met eigen bestuur, eigen rechtspraak en eigen verdediging.

Zo verdwenen de laatste sporen van horigheid en ontstond in het begin van de 13de eeuw een nieuw mensentype: de burger.

Niet langer was deze mens overgeleverd aan de willekeur van de Heer want de hem verleende privileges beschermden zijn individuele rechten. Niet langer was hij de speelbal van vreemde legers en plunderende soldeniers, want de

wallen, de stadsmuren en de poorten stelden hem in staat zijn leven en zijn bezit te verdedigen.

Niet langer was hij tot prooi van de wisselvalligheden van weer en wind want door zijn ambachtelijke vaardigheid en zijn handelspraktijk was hij niet meer uitsluitend afhankelijk van landbouw en veeteelt.

En samen met de stad ontstond dat vreemde stedelijke patriotisme. Geen enkele plattelandsbewoner voelde enige genegenheid voor de heerlijkheid waartoe hij behoorde. Hij ondervond slechts het gevoel slachtoffer te zijn van de uitbuiting en de onderdrukking door de Heer. Bij de stedeling, hoe klein zijn stad ook was, zouden de vrijheid en de symbolen van die vrijheid zoals de wallen, de poorten, het perron een gevoel van trots en eigenwaarde oproepen die hem tot stedeling maakten. "Stadluft macht frei". Wonen in een stad met al zijn privileges schiep een sfeer van vrijheid en zelfstandigheid.

Geraadpleegde werken

1. Recente werken over het klooster v. Aldeneik
- Dierkens A., L'Abbaye d'Aldeneik en 1X siècle
In: Annales de la Fédération archéologique et historique de la Belgique. 1978, 44.
- Dierkens A., Les origines de l'abbaye d'Aldeneik
In: Le Moyen-âge. 1979, nr 3/4.
- Heymans H., Een Vita roept vragen op. Bijdragen tot de kersteningsgeschiedenis rond het monasterium Eycke.
In: Limburg, LX, 1981. p. 123-134.
2. Claassens A. en Heymans H., Merovingische graven op Romeinse begraafplaatsen te Ophoven. In: Oude land van Loon jg. 29, 1975; p. 173-216.
3. Acta Sanctorum, Mars III, Ed. Palmé.
4. Budny M. en Tweddle D., De vroeg-middeleeuwse stiftten te Maaseik.
Vertaling H. Heymans., In: Oude land van Loon jg. 28, 1983. p. 221-271.
Budny + Troeddle: De vroeg-middeleeuwse reliëken van de Heilige Harlindis en Relindis in de kerkschat van Maaseik.
Vertaling M. Boonen. In: De Maaseikenaar XIV, 1983, p. 21/31.

5. Esselborn K., Die Übertragung und Wunder des Heiligen Marcellinus und Petrus. Darmstadt 1925.
6. Wauters, Tableau Chronologique des Chartes et Diplômes. XI, p 698.
- 6 Coenen, Limburgse oorkonden, I. nr. 118. Maaseik 1934.
7. Mersch B. De Stadswording van Maaseik 1265-1418.
In: Oude land van Loon, XLV, 1990. p. 129-161.
Mersch B., De Stadsstichting en de Parochiestichting
Een poging tot reconstructie van het feitelijk verloop.
In: Limburg, LXVII, 1988, P 129-138.
8. Lyna J., Het Graafschap Loon, Beringen, 1956.
Ennen E., De Europese Stad in de Middeleeuwen. Haarlem 1978, p. 55.
9. Baerten J., Het Graafschap Loon. Maaslandse monografieën. Assen 1969. P 13.
10. C.S.L. deel VI p 347.
11. Rotker H.C.E.M. Nieuwe Steden in de Middeleeuwen.
In: Spiegel Historiae, 1980, nr. 2 p. 66/73.
Burke G., The making of Dutch Towns, London, 1956.
12. Hendrickx M., Enkele gegevens over het Maaseiker Begijnhof. sinds de stichting van 1265.
Maaseik 1970. Uitgave Historische en Kulturele Kring Maaseik.
Bussels M., De Stichtingsoorkonden van het Maaseiker Begijnhof.
In: Oude Land van Loon. 1955, p. 73/72.
13. Fairon E., Chroniques Liégeoises II
Academie Royale de Belgique, Bruxelles 1931. 101, nr. 6.
Boonen M., Het Huis de Lommerd.
In de Maaseikenaar, XI, 1980, nr. 2, p. 3/5.
14. Fairon E., Op cit, 323.

Martin Boonen

Stroomgetuigenis voor Maaseik

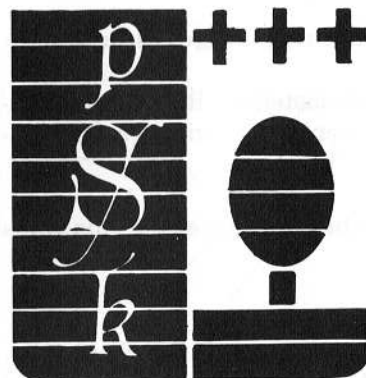
door Dirk der Eycken

Een zonnig plein vol zomerbomen
De middagstilte rond een magisch rijk
Waar de Gebroers van Eyck zacht staan te dromen
Zo zagen we U weer, geliefd Maaseik.

En nogmaals raakten we niet uitgekeken
Op wat gij toont, als in een reuzenschijn
Van af de oudste onzer apotheken
Ook ons oudste boek in het latijn.

A! ook al zijn er stellig steden
Die langs de loop der Maas "moderner" zijn
Wie U als zwerver mag betreden
Krijgt in een "kruisherenklooster" brood en wijn.

Want binnen U heb ik begrepen
Dat gans het Maasland groeit tot schilderij
Voor wie met de "van Eycks" kan dwepen
Als met hun "Lam Gods" in de groene wei.

Pater Sangerskring

Programma 1992 - 1993

Voordrachten in het Parochiecentrum, telkens om 20.00 uur:

15 sep. 1992: "Bestuur en dagelijks leven in Maaseik in de 17e en 18e eeuw", door Martin Boonen, bestuurslid, (i.s.m. Davidsfonds MSK).

22 okt. 1992: "Nationale Parken van de U.S.A." door J.P. Demarsin (i.s.m. Touring Club).

18 nov. 1992: "Santiago de Compostela" door Claire Van Maele (i.s.m. Touring Club)

1 dec. 1992: "Maaseik tijdens de Franse en Hollandse periode", door E.H. Roger Janssen o.s.c. (i.s.m. Davidsfonds MSK).

19 jan. 1993: "Het ontstaan en vroegste geschiedenis van Maaseik", door drs. Gilbert Mersch, bestuurslid (i.s.m. Davidsfonds MSK).

27 jan. 1993: "Turkije" door Paul de Schutter (i.s.m. Touring Club)

24 feb. 1993: "Argentinië" door Jan Verbist (i.s.m. Touring Club).

16 mrt. 1993: "De geschiedenis van het onderwijs in Maaseik", door dr. Marc Hanson, bestuurslid (i.s.m. Davidsfonds MSK).

4 mei 1993: "Het Romeinse Xanthen", door drs. Guus Janssen, bestuurslid.

Programma geplande excursies (lijst dient nog aangevuld):

22 nov. 1992 (namiddag): busreis naar de tentoonstelling 'Ridders en Priesters' in het kasteel Aldenbiesen (Bilzen-Rijkhoven) met als gids drs. Jo Corstjens, bestuurslid.

9 mei 1992: busreis naar het Romeinse Xanthen (Dld.) met als gids Guus Janssen, bestuurslid.

Word lid van de Pater Sangerskring: stort 350 fr. op de bankrekening nr. 453-4099021-85 t.n.v. "Pater Sangerskring Maaseik" en u ontvangt om de twee maanden ons tijdschrift "Sterk als Eyck", waarin o.a. al de activiteiten van de Kring regelmatig aangekondigd en toegelicht worden.

T. Van Wijck,
Voorzitter.

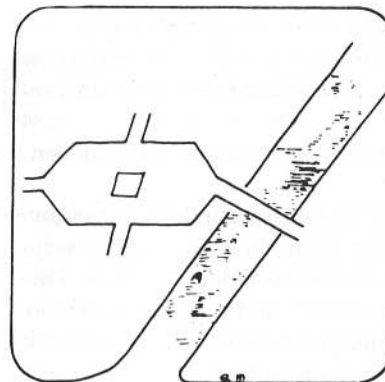
**EEN ABONNEMENT ALS
EINDEJAARSGESCHENK,
EEN JAAR LANG LEESGENOT!**

Met de komende feestdagen in het verschiet bent u misschien op zoek naar een passend geschenk voor familie of vrienden.

Dan hebben wij de oplossing voor u, want met een abonnement op "DE MAASEIKENAAR" komt u nooit ongelegen.

Wenst u iemand te verrassen met dit cadeau-abonment?

Vul dan bijgaande briefkaarten in, verstuur ze en begin januari ontvangt de begunstigde zijn eerste nummer 1993.

De Bosbeek, vroeger en nu

Een wandeling in de noorderwijken of aan de westkant van onze stad voert noodzakelijkerwijs meer dan één keer over de Bosbeek. De loop van dit riviertje is nu eenmaal onlosmakelijk verstrengeld met het omgevende landschap.

De Bosbeek (of Oeter) ontspringt op het Kempens Plateau in de buurt van As en vloeit dan, via Opoeteren en Neeroeteren, naar Maaseik, waar ze in de Maas uitmondt. Dat is algemeen bekend. Dat deze waterloop in onze moderne tijd praktisch geen economisch belang meer heeft hoeft geen betoog. In vroegere tijden was dit wel anders. Getuigen hiervan het groot aantal watermolens aan haar oevers. Het is trouwens met het oog op de bouw van molens dat, in de Middeleeuwen, de loop van de beek kunstmatig werd aangelegd vanaf Neeroeteren tot Maaseik. Duidelijk is dit nog te zien in Wurfeld en in "den Tösch", waar op bepaalde plaatsen het waterniveau, tussen de dijkjes, merkbaar hoger ligt dan de omliggende landerijen. Een tweede reden voor die omlegging naar Maaseik was dat op deze manier de stadsgrachten steeds van water konden worden voorzien.

De Bosmolen. Foto Th. Beenders

Op toeristisch en ecologisch vlak echter is de Bosbeek wél belangrijk. We kunnen stellen dat de Bosbeekvallei in Opoeteren en Neeroeteren, met haar bossen, duinen en heide, aan de wandelaar een va-

riatie biedt die op weinig plaatsen in Vlaanderen wordt aangetroffen. En met haar overweldigend aantal plante- en diersoorten, vogels, insecten en kleine zoogdieren betekent ze tevens een geliefkoosd oord voor dag- en verblijfstoeristen.

De Bosbeek is momenteel een van de zuiverste waterlopen van Vlaanderen. Zo wordt beweerd! En toch...

Wat een verschil met de tijd dat ik die beek heb leren kennen, als rakker. Dat situeert zich vooral in de oorlogsjaren. Meer dan de helft van mij vrije tijd heb ik, alleen of met andere schavuiten, aan die beek doorgebracht. Ontelbare uren heb ik gezworven en verkenningstochten ondernomen aan haar oevers. Niet enkel aan haar oevers, doch ook pootje-badend of in zwembroek ploeterend in het helder-koele water. En helder was het!

De bodem was toen praktisch overal nog onbevuild, zandig, met heelwat waterplanten. Waterpest (elodea) wiegde haar grote trossen donkergroene slingers in de stroming. Kilometers heb ik als jongen wadend in de Bosbeek afgelegd. De rivier had voor mij geen enkel geheim. Ik kende alles wat erin leefde en wemelde.

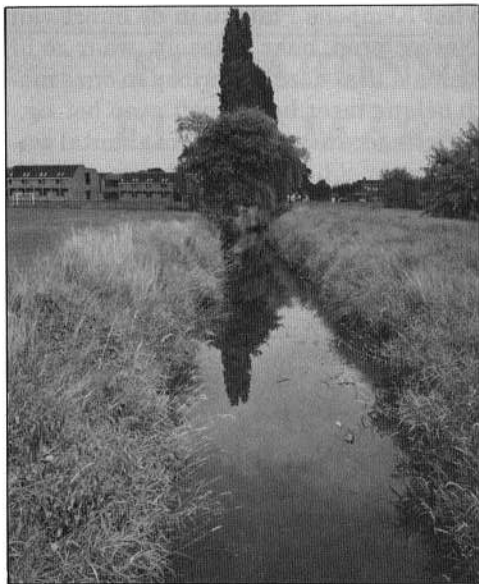

Foto Th. Beenders

afkeer in. En "sprokken"! Dat waren larven van een of ander waterinsect (kokerjuffer) en die woonden in zo'n mooi huisje, gemaakt van allerlei afval en zandkorreltjes, soms zelfs met een lucifertje erin verwerkt. De natuur is soms zeer origineel! Insecten waren er trouwens bij de vleet: watertorren, waterspinnen en... schrijverkes. Op plaatsen waar het water minder snel

Daar had je, om te beginnen, de "zandgäöf" (grondel), een glad, schubbenloos visje van een twaalf-tal centimeters met baardharen aan de bek, en dat je vrij gemakkelijk kon vangen, gewoon met een jampotje. Op ééntje kwam het niet aan, want die waren er genoeg. En dan de stekelbaarsjes, met drie en met zeven stekeltjes. Die waren heel wat moeilijker te strikken. Wij vingden zonder netje, moet je weten. Een andere bewoner was de beekprik of lamprei, maar wij noemden die gewoon "negenoo".

Wat er ook veel in de beek leefde waren bloedzuigers of echels. Maar die lieten we met rust. De naam boezemde ons wat angst en

stroomde kon je die vinden, die kleine zwarte draaikevertjes. Doordat ik zoveel tijd aan de Bosbeek zwierf kende ik al die aardigheidjes van de waterkant en wist ik heel goed over welk diertje het ging, toen we op school leerden over Gezelles "krinklende, winklende waterding met 't zwarte kabotseken aan". Ja, leerrijk was het alleszins.

Van al die zoölogische schatten werden geregeld levende vangsten meegenomen naar huis en daar in een bokaal met pompwater gezet. Maar na enkele uren begon het goedje danig te stinken en gaven de lieve diertjes de geest. Neen, dat zuurstofrijke water van de Bosbeek was niet te evenaren. Maar voor mij waren vooral het avontuurlijke en de pret van het exploreren interessanter. Eén keer heb ik het meegemaakt dat een heuse rivierkreeft uit het water werd gehaald. Dat was me wat!

Foto Th. Beenders

Elk jaar, rond de tijd van Statiekermis, dat was medio augustus, werd het water van de Bosbeek omgeleid en kwam de bedding, gedurende enkele dagen bijna droog te staan, omdat de beek dan moest "geruimd" worden. Dat betekende de dood voor een groot

deel van de waterfauna. Doch gelukkig herstelde zich het leven nadien telkens weer.

Van aan het station tot aan de Venlosesteenweg liep het spoor van het kiezeltreintje, ongeveer evenwijdig met de rivier. Als "Justine" voorbijgetuft kwam vonden we het doodnormaal dat we, als afwisseling, ons vastklampen aan de buffer van de laatste wagon en ons zo een eindje gratis lieten meevoeren. Op één plaats, naast het spoor, waar nu grote appartementsgebouwen staan, lag een poel met stilstaand water. Dat was, in het seizoen, de vindplaats voor dikkopjes en salamanders.

Maar, terug naar de beek. Op enkele plaatsen was ze diep genoeg voor een zwempartijtje. Dat was onder andere het geval in Wurfeld voóór de molen,

waar het water opgehouden wordt. En achter de kazerne hadden ijverige grenswachters de beek over een zekere afstand uitgediept en verbreed. Een echte zwemkom! Daarvan werd door ons dankbaar gebruik gemaakt in de tijd vóór we bij Repriels vaste klant werden van het zwembad.

Een paar keer ben ik ook met kleren en al in de beek gedonderd, maar dat hoorde er bij en dat zullen we maar op rekening schrijven van mijn jeugdige roekeloosheid. Eénmaal was dat in de winter aan de Bosmolen, waar de beek toen zeer breed was, naast "het fort". Het had verschrikkelijk hard gevoren en de beek lag daar dicht. Toen de dooi zijn intrede deed barstte de ijslaag in grote stukken en natuurlijk daagde dat uit tot een avontuur op ijsvloten. Maar het liep slecht af. En dat het water ijskoud was kan ik je verzekeren.

In de tijd na de bevrijding, toen men op elke straathoek lege jerrycans van het leger kon oprapen, waren we vindingrijker geworden. Met een tiental van die bussen aan elkaar gesjord en daarbovenop een plank, hadden we met enkele snaken een vlot gebouwd, dat zeewaardig genoeg werd bevonden om er een tocht mee te maken van aan de Bosmolen tot aan de molen van Aldeneik. Jongens, moet ik daar nog bij vertellen dat zoiets het heerlijkste was dat een bengel kan bedenken?

Foto Th. Beenders

Als ik me dat alles nu weer voor de geest haal moet ik wel zeggen dat er in enkele decennia heel wat veranderd is, want de Bosbeek is dezelfde niet meer. Wel is het eigenaardig dat er tegenwoordig overal eendjes aangetroffen worden. Die waren er vroeger niet. Komt dit misschien door het feit dat er nu veel meer etensafval in het water terechtkomt? In alle geval, de beek is er heel wat vuiler op geworden en biologisch minder interessant.

Ook als ontspanningsmilieu voor de rakkers van nu lijkt me haar rol uitgespeeld. Het komt me trouwens voor dat de schoolgaande jeugd tegenwoordig bezigheden kent die ze boeiender vindt dan pootje-baden in de beek.

Theo Beenders

Op bezoek bij een legende in Wurfeld:

De Bugatti type 43 van Eric Van Esser

Geboren in Milaan (1881) trok de jonge Ettore Bugatti de Alpen over richting "La Douce France". Enkele jaren later was de naam "Bugatti" een begrip in de overigens nog jonge automobielwereld: zijn racewagen, het type 35, kaapte overwinning na overwinning weg in de vroege dagen van de Grand-Prix-racerij.

Maar Bugatti bouwde ook nog 'gewone' auto's, al valt dit wel niet echt letterlijk te nemen. Om diverse redenen immers waren deze auto's pareltjes van technisch vernuft. Bugatti, een fervent paardenliefhebber, bouwde naar eigen zeggen, 'pur-sang' wagens, zeg maar: volbloeden. En de hoefijzervormige radiator (het label van elke Bugatti) onderstreepte dat. Boven alles was

Een volbloed met de allures van een waardige oude dame, of andersom.

Ettore Bugatti een artiest, een echte kunstenaar in de volle zin van het woord. Jarenlang deed Bugatti gouden zaken in zijn fabriek in Molsheim. Toen kwam Wereldoorlog II en was niets meer zoals voorheen. Bugatti stierf in 1947. Hij zou zich toch nooit hebben thuisgevoeld in de massaproductie die de moderne automobieliindustrie geworden was. Zijn fabriek werd overgenomen door Hispano-Suiza dat in 1951 zelf verdween: de legende en de mythevorming rond Ettore Bugatti en zijn volbloeden kon beginnen....

Vandaag, anno 1992, is elke Bugatti meer dan een auto: het is een waardevol kunstobject, gezocht en aanbeden door bewonderaars uit alle windstreken. En dus.... veel geld waard, bijzonder veel geld.

Op de binnenplaats van een gerestaureerd pand aan de Kapelweg in Wurfeld, staan we, op een zwoele zomeravond, oog in oog met de Bugatti van Eric Van Esser. Gespoten in het helle "bleu de France", wit-lederen binnenbekleding, groot houten stuur, is dit type 43 wel een heel bijzondere auto. Toch heeft deze auto, die tenslotte ook 65 jaar oud is, door zijn grote koplampen en zijn schuin staande wielen (de specialisten spreken van een negatieve wielbasis), eerder de allures van een waardige oude dame dan van een volbloed. Eens echter het gezoem van de benzinepomp het brullen van de 8 cilinders voorafgaat, is geen twijfel meer mogelijk: dit is geen gewone auto. En dat is de Bugatti type 43 eigenlijk ook nooit geweest.

De Bugatti 43 alsof u er zelf bij was. Let op de ontstekingskaarsen links. Aan de kant van de chauffeur werd een deur voorzien, omwille van de stevigheid van het geheel.

In 1927 werd de 43 aan het publiek voorgesteld. Het type 43 was rechtstreeks afgeleid van het type 35, de Grand-Prix-wagen van Bugatti die ondermeer in de Grote prijs van Monaco moeilijk te kloppen was. Het was een sensatie: 2.300 cc met turbo-compressor, 1100 kg zwaar, 130 pk: een cocktail goed voor 180 km/uur. Het prijskaartje was er dan ook naar: 165.000 Franse Francs. We moeten dan wel weten dat een gewone Citroën of Renault (hoewel, in 1927 was eigenlijk geen enkele auto gewoon), voor 25.000 francs verkocht werd. Dit soort Bugatti was dus ruim 6x duurder dan een andere auto en daarmee net even duur als de prestigieuze Rolls Royce. Er werden van dit type op 8 jaar tijd, dan ook maar 158 stuks gebouwd. Onder de kopers, naast een hele reeks graven en gravinnen, ook ene Prince Léopold, de latere Koning Leopold III. De Bugatti van Eric Van Esser wed gebouwd in november 1927 en geleverd aan de familie Courtet et Jourdan in Lyon. Zijn bijzondere waarde ligt in het feit dat deze auto volledig authentiek is. Overigens bestaan er van de 158 Bugatti's 43 die gebouwd werden, nu nog 60 en slechts 12 zijn in privé-handen. Maar hoe is dit museumstuk in de Kapelweg beland?

Dagboek van een verzamelaar

Met de Bugatti is Eric Van Esser niet aan zijn proefstuk toe.

"In feite begon alles heel toevallig. Toen ik 17 was, wou ik een bromfiets. Maar pa wou er niet van weten. Toen ik bleef zagen, beloofde hij mij voor mijn 18de verjaardag een autootje. Ik hield hem vanzelfsprekend aan zijn belofte maar ik wou ook iets speciaals: ik wist een oude Mercedes diesel, bouwjaar 1952, staan en die kocht ik. Ik knapte de auto min of meer op en reed er mee rond: zo is die passie voor old-timers er gekomen. Na de Mercedes kocht ik onder andere nog een FN (Fabrique Nationale, Belgisch fabrikaat dus), en later zelfs een race-model van Minerva: 6.000 cc cilinder-inhoud, 6 cilinders...."

Intussen leerde Eric op de kunstacademie de naam Bugatti kennen. Vrij normaal als men weet dat de Bugatti's een artistiek geslacht waren: er zaten kunstschilders tussen, meubelmakers, de vader van Ettore was een befaamd goudsmid en zijn zoon, Rembrandt Bugatti een gereputeerd én begaafd sculpturist.

"Toen al wist ik dat de Bugatti-auto's aparte auto's moesten zijn. Kwaliteit, afwerking, alles deed denken aan de precisie van een Zwitsers horloge, vele malen superieur aan de old-timers die ik thuis in de garage had staan. Ik begon dan ook stilaan hardop te dromen van 'mijn' Bugatti. Maar ik kwam er vlug achter dat een echte Bugatti zo goed als onvindbaar is of, wanneer je er dan toch één vindt, ofwel vals ofwel onvoorstelbaar duur..."

Maar Eric gaf niet op: alle bestaande gespecialiseerde tijdschriften bestelde hij en pluisde hij geduldig na op zoek naar dé advertentie waarin iemand zijn Bugatti te koop aanbood.

Bij Eric van Esser thuis: Bugatti is in alle maten en gewichten. Het kleintje is een getrouwe kopie van de 35, de Grand Prix-wagen.

“Het werd langzamerhand een obsessie en telkens was ik te laat. Ik begon te wanhopen...”

Tot hij, nu 8 jaar geleden, vernam dat een Bugatti type 43, in redelijke staat, te koop stond in Neerharen, op 25 kilometer van Maaseik!

“In Neerharen woonde de familie Prick. Vader Prick was een authentiek Bugatti-rijder. Zijn zoon haalde overigens ooit de televisie met zijn gejammer en gehuil omdat hij niet in de Bugatti van pa mocht rondrijden. Bij het overlijden van vader Prick besloot de familie de auto, een type 43, te verkopen. Ik reed ernaartoe en kocht de wagen op 5 minuten tijd. Ik had “mijn” Bugatti”. Eric legde een fors bedrag op tafel maar was daarmee niet uit de problemen. “De Bugatti van Prick was in redelijke staat maar toch scheelde er een en ander aan.

Nu had ik wel wat ervaring met old-timer-mechaniek maar dit was volledig nieuw: die mechaniek was zo ongelofelijk verfijnd, zo onvoorstelbaar subtiel en precies dat ik opeens voor vele raadsels stond. Ik had er dan ook geen flauw idee van hoe alles nu verder moest lopen. Bovendien had de wagen geen stuurwiel...”

Uiteindelijk ging Eric opnieuw zijn licht opsteken bij weduwe Prick die hem geen stuurwiel gaf maar wel het telefoonnummer van een Bugatti-verzamelaar uit Luxemburg.

“Ik belde de man op en hij vertelde me kortweg dat ik het stuurwiel de vol-

gende dag kon ophalen in ... Opgrimbie. Ik begreep er niets van: wat kwam die man midden in de week in Opgrimbie doen? Nu bleek er in Opgrimbie, op het circuit van de Duivelsberg, een samenkomst van Bugatti-verzamelaars plaats te hebben. Vandaar dus...”

Eric trok naar Opgrimbie en belandde er op een gesloten bijeenkomst. Geen toegang luidde het. De parking stond vol Bugatti's en hun eigenaars genoten blijkbaar van een luxueus diner.

“Ik liep wat rond op de parking tot ik een Bugatti zag, identiek aan de mijne. Een Engelse mechaniker sleutelde er ijverig aan. Ik knoopte met de man een gesprekje aan en vertelde hem langs mijn neus weg dat ik thuis in de garage ook een Bugatti type 43 had staan. De man was nogal verbaasd en ging even binnen: en nog geen uur later zat ik mee aan tafel. Eindelijk was ik waar ik zijn moest, temidden van de grootste Bugatti-specialisten ter wereld.”

De Bugatti-club

Eén van die Bugatti-experts was de befaamde Brit Sir Hugh Conway, auteur van heel wat werken rond en over Bugatti en kortweg “the Bugatti-pope”, de paus van de Bugatti's, genoemd.

“Conway nam mij terzijde en drukte mij op het hart mijn auto in geen geval te verkopen. Maar hij gaf mij ook de raad op te passen: de Bugatti-wereld is een zeer gesloten wereld, zei hij, waar fantastische mensen rondlopen. Maar ik moest uitkijken voor de “sharks”, de haaien die vlug zouden doorhebben dat ik niets van Bugatti afwist en daar munt zouden uit slaan.”

Van Conway kreeg Eric uiteindelijk een adres van een Brits atelier die de Bugatti in zijn oorspronkelijke staat kon terugbrengen. Eric liet zijn auto naar Engeland overbrengen en was hem vele maanden kwijt.

“Maar het resultaat was verbluffend: tot in de kleinste details was mijn Bugatti een ‘nieuwe’ auto. Een juweel op wielen. De rekening was niet goedkoop maar achteraf bekeken had ik toch een goede investering gedaan.”

Overigens is Eric erg zwijgzaam als het over prijzen gaat: zijn Bugatti is geld waard, maar de prijzen zijn nu ook wel wat gezakt, beweert hij.

Gaandeweg kreeg Eric meer en meer contact met andere Bugatti-eigenaars en trad hij toe tot de exclusieve Bugatti-Club.

“De Bugatti-Club is iets fenomenaa's. Elk land heeft zijn eigen club. België niet, en toch zijn daar heel wat Bugatti's, minstens 80, waarvan 10 à 15 racebolides. Helaas zijn ze allemaal in privé-bezit van oude adellijke families die ze bijna angstvallig verborgen houden. Nu, de Britse Club is de oudste. In de Midlands hebben ze het prestigieuze Bugatti-Center gebouwd. Die Club heeft de zware taak op zich genomen alles te controleren : het atelier dat mijn auto gerestaureerd heeft is bijvoorbeeld rechtstreekse verantwoording verschuldigd aan die Club. Het is diezelfde Club die nu nog beschikt over de originele verkooporders van Ettore Bugatti, de oorspronkelijke plannen enz.”

De Club telt heel wat leden: verschillende onder hen dragen de eerbied-

waardige titel van Lord, en verder vinden we op de ledenlijst nog de Prins van Liechtenstein, Otto van Habsburg, Pink Floyd-drummer Nick Mason, mode-koning Ralph Lauren en nog wat 'mindere goden'.

"Het is natuurlijk een erg aristocratisch milieu. Maar alleen merk je daar op die bijeenkomsten niets van. Heb je een Bugatti, dan ben je hun vriend en gedragen ze zich wonderlijk eenvoudig en bescheiden."

Naast het instandhouden van een studiecentrum en een museum, richt de Club heel wat rally's en bijeenkomsten in voor haar leden: zo is er de Prescott Hill Climb-race in Engeland (een paar dagen voor ons gesprek had Eric eraan deelgenomen, de Bugatti trilde nog na), de Glace et Neige, en elk jaar is er een rally voor alle Bugatti-eigenaars ter wereld. In 1994 wordt die verreden in Zwitserland, in '95 in Amerika en als alles meezit, zou de Bugatti-Club in 1996 neerstrijken in België. Eric van Esser maakt een meer dan serieuze kans te worden verkozen als afgevaardigde-president van de Bugatti-Club in België en de organisatie van die rally zou meteen zijn eerste opdracht worden.

"Normaal is de organisatie van zo'n meeting geen probleem. Tot nu toe zien heel wat steden de Bugatti-Club graag komen. De Stad Münster bijv. stelde vorig jaar zomaar eventjes 70.000 mark ter beschikking."

Eric is op heel wat van die bijeenkomsten present maar bijzonder trots is hij op zijn deelname aan de Mille Miglia in mei 1992.

Een groot moment: het podium in Brescia bij de start van de Mille Miglia (donderdag 21 mei 1992).

De mythe terug levend: de Mille Miglia

Een beetje geschiedenis. De Mille Miglia is een legendarische race die verreden wordt tussen Brescia en Rome en ondermeer Verona, Ravenna, Rimini, Siena, Firenze en Parma aandoet. Precies 1000 Romeinse mijlen lang (vandaar de naam, wat neerkomt op een slordige 1600 km) werd de race voor het eerst verreden in 1927. Het was meteen een succes. Maar de Mille Miglia was dan ook een typisch Italiaans evenement: meer dan 500 race-wagens startten in de vroege ochtend in Brescia en probeerden dan om het 1600 km-lange traject op een paar uur af te haspelen, dwars door steden en dorpjes, en vooral, dwars door vele honderduizenden toeschouwers. In de Mille Miglia werd geschiedenis met de grote G geschreven en in 1955 legde Stirling Moss in zijn Mercedes de 1000 mijl af in 10 uur en 7 minuten, aan een gemiddelde van iets meer dan 157 km/uur. Bangelijk.... Drama's konden dan ook niet uitblijven en op 12 mei 1957 hielden de Mille Miglia op te bestaan nadat graaf De Portago met zijn Ferrari in het dorpje Guidizzolo aan een slordige 250 per uur van de weg raakte en op de dichte mensenhagen langs de weg inbeukte: 12 doden en nog veel meer gewonden waren de trieste eindbalans van 24 Mille Miglia-edities... Precies 20 jaar later, in 1977, werden de Mille Miglia opnieuw verreden: voorbehouden aan old-timers ditmaal, is het een race geworden waar regelmaat en uithouding primeren op zuivere snelheid, al halen vele van die 'oudjes' nog gezwind de top van 200. Overigens duurt de 'race' nu ook 4 dagen en wordt er onderweg flink wat afgetafeld.

"Een paar jaar geleden kocht de Italiaanse familie Ortioli alle rechten op de naam Bugatti op. Zo hebben zij nu ook een splinternieuwe Bugatti op de markt gebracht. Toen die nieuwe wagen een tijdje geleden in Parijs voorgesteld werd, was ik uitgenodigd als enige Belg. Bij het gala-diner was Alain Delon, die als peter van de nieuwe auto fungeerde, mijn tafelgenoot... Intussen hebben de Ortioli's ook opnieuw een fabrieksteam opgericht en namen ze daarmee enkele malen aan de Mille Miglia deel. Daarom vroegen ze mij of ze mijn Bugatti mochten inschrijven voor de editie 1992. Ik had daar uiteraard geen bezwaar tegen. Geen enkel!"

Maar voor Eric Van Esser begon hiermee een waar avontuur....

"Enkele weken voor de race werd mijn auto naar Italië overgebracht en daar 'klaargestoomd' voor de Mille Miglia: nieuwe krukas, nieuwe banden en alles wat erbij hoort. In mei kon ik de wagen ophalen in Oostenrijk. Ik stak de Brenner-pas over richting Garda-meer, want op het schiereiland Sirmione was nog een bijeenkomst voor alle Bugatti-deelnemers. Op donderdag 21 mei begon dan het 'grote' werk. Samenkomst in Brescia, technische controle, avondmaal en om 20.15 uur vertrok de eerste wagen naar Ferrara. Maar toen ik er aankwam was het al een flink stuk na middernacht."

Toch werd er opnieuw gestart om halfzeven 's ochtends, ditmaal richting Rome. Op zaterdag 23 mei werd er van Rome terug naar Brescia gereden en op

zondag werden de Mille Miglia, editie 1992, officieel afgesloten met de prijsuitreiking en een meer dan formele afscheidslunch. Eric nam het vliegtuig terug naar België en de Bugatti bleef in Italië voor (alweer) een grondig nazicht.

“Een formidabele ervaring, dat zeker, maar toch gaan 5 dagen Mille Miglia niet in de kouwe kleren zitten. Om te beginnen heeft mijn Bugatti geen dak (enkel een linnen kap voor noodgevallen), geen rembekrachtiger, geen servo-besturing, en geen synchronische versnellingsbak. Allemaal dingen die het moderne autorijden zo licht maken. In die omstandigheden is 1600 km op 4 dagen “hard labeur”, zeker op een parcours als dat van de Mille Miglia.”

“We did it”!

Vier dagen en 1600 km later: de Mille Miglia zitten er op. Aan enthousiaste toeschouwers geen gebrek.

Echt of vals: de Cocktail-Bugatti's

Naast geld heeft Eric Van Esser ook heel veel tijd in Bugatti geïnvesteerd, hij is dan wel op een paar jaar tijd een echte kenner, een expert zeg maar, geworden. Naast het type 43 heeft hij nu ook een type 35B (de race-wagen) en een type 50 op de kop kunnen tikken. Beide wagens bevinden zich evenwel in Engeland voor grondige restauratie. Af en toe wordt Eric wel eens geraadpleegd in gevallen van betwisting.

“Een Bugatti is heel wat waard. Ja, en dan is het normaal dat professionele vervalsers in het circuit meedraaien.”

Dat vervalsen is overigens een verhaal op zich. Men neme een authentieke

Bugatti, men zaagt de wagen in twee stukken, men bouwe aan elke helft een andere, uiteraard niet authentieke, helft en de klus is geklaard: men heeft nu twee Bugatti's. Maar er blijft natuurlijk nog een probleem: Bugatti zelf hield alles heel nauwkeurig bij en elke wagen werd voorzien van een speciaal nummer. De Bugatti-Club beschikt over al die gegevens en wie van 1 auto 2 auto's maakt, staat voor het zware probleem dat op één exemplaar dat nummer ontbreekt. Maar ook vervalsers zijn niet min: zijn hebben die originele gegevens ook en gaan na welke nummers in de loop der jaren verdwenen zijn, bijv. door een ongeval, in een brand en dergelijke meer. 65 Jaar is tenslotte een hele tijd. Eens ze zo 'n nummer ontdekt hebben, slaan ze dat in het valse exemplaar en meteen wordt het bijzonder moeilijk om uit te maken of men al of niet met een vervalsing te maken heeft. En daarbij komt dat een authentieke Bugatti vele miljoenen waard is, maar een vervalst exemplaar hooguit een paar honderdduizend frank. Verzamelaars zitten daar geweldig verveeld mee want het vervalsen is een echte plaag.

“Je maakt ongelofelijke toestanden mee, weet Eric te vertellen. Een tijdje terug word ik gecontacteerd door een Bugatti-eigenaar uit Braine-l'Alleud, die in een tijdschrift gelezen had dat zijn auto, identiek type en nummer, te koop werd aangeboden in Australië. Uiteraard wist de man van niets en ging het om een vervalsing. De man vertrok naar Australië om de verkoop via de plaatselijke rechtbank te beletten, het gaat tenslotte om een klein fortuin, en intussen ging ik een kijkje nemen in Braine l'Alleud. Na een nauwkeurig onderzoek kon ik jammer genoeg niets anders dan besluiten dat zijn Bugatti eveneens een vervalsing was. Zo gaat dat....”

Het leven zonder Bugatti

Het weze duidelijk: Bugatti en de Bugatti-club zijn voor Eric een belangrijk deel van zijn leven geworden. Juist daarom de fatale vraag: wat als... Of: kan Eric ooit nog afstand doen van zijn type 43 en alles wat erbij komt? Bij wijze van toelichting even vertellen dat de gebroeders Schlumpf liever hun fabriek (met een paar honderd werknemers) de fles zagen opgaan dan hun Bugatti's van de hand te doen. Einde van het liedje: de broers moesten de grens over en hun Bugatti's (waaronder heel wat unieke exemplaren) zijn sindsdien officieel eigendom van de Franse Republiek. Hoe staat Eric daartegenover?

“Om te beginnen is die hele Schlumpf-affaire een stunt van Mitterand geweest. Maar goed. Wat mijn Bugatti betreft, natuurlijk zou ik het heel jammer vinden als de wagen de deur uit moest. Behalve als ik er nog een beter exemplaar voor in de plaats kon krijgen. Bugatti's zijn nu immers zo zeldzaam geworden dat je er in feite bijna geen meer kunt kopen. Ruilen en zo gaat nog wel. In dat geval zou ik dan toch niet lang aarzelen. Ik ben overigens in bijna permanent contact met eigenaars die eraan denken hun auto van de hand te doen. En tja, in het andere geval, als ik mijn Bugatti niet lan-

ger zou kunnen bekostigen, want het is alles bij elkaar een dure hobby, ja, in dit geval zou ik van mijn hart een steen maken en mijn Bugatti verkopen. Het zou hard zijn, dat wel, maar ik zou het kunnen. Voorlopig zie ik het wel nog lang niet zover komen."

Frankie Hungenaert.

EEN ABONNEMENT ALS EINDEJAARSGESCHENK, EEN JAAR LANG LEESGENOT!

Met de komende feestdagen in het verschiet bent u misschien op zoek naar een passend geschenk voor familie of vrienden.

Dan hebben wij de oplossing voor u, want met een abonnement op "DE MAASEIKENAAR" komt u nooit ongelegen.

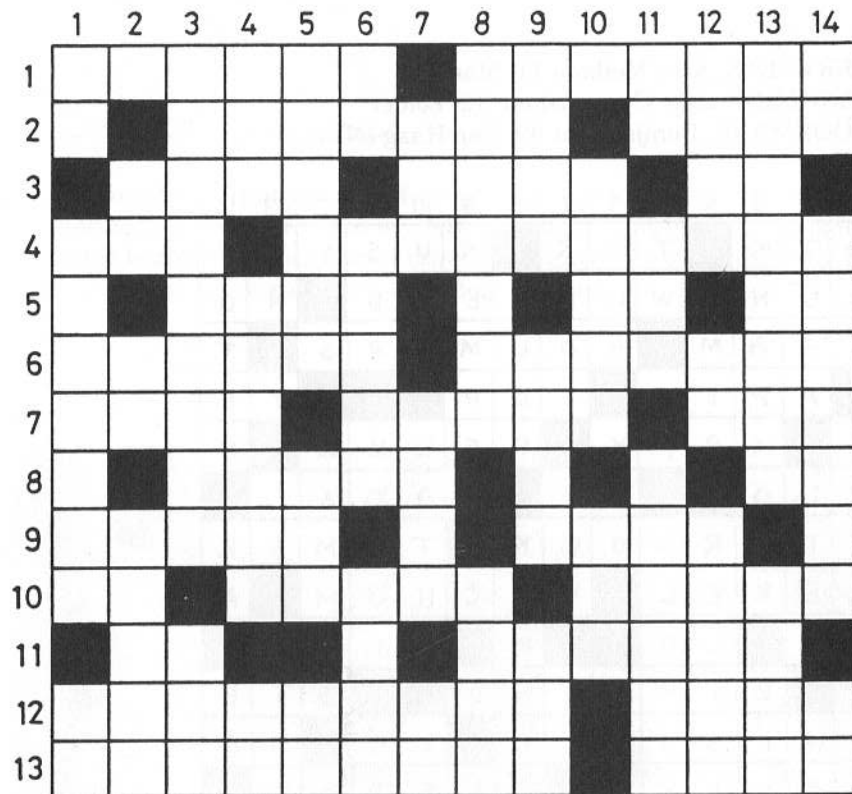
Wenst u iemand te verrassen met dit cadeau-abonnement?

Vul dan bijgaande briefkaarten in, verstuur ze en begin januari ontvangt de begunstigde zijn eerste nummer 1993.

Maaseiker kruiswoordraadsel nr. 2

Inzendingen dienen gestuurd naar Theo Beenders, Van Eycklaan 76 bus 1 3680 Maaseik, ten laatste op 10 december 1992.

N.B. Indien u De Maaseikenaar niet wenst te beschadigen mag u de oplossing inzenden op een zelfgemaakte kopie.

Horizontaal:

1. Gereedschap - Zeldzaam metaal
2. Vrucht - Vereniging
3. Voederbak - Lofdichten - Nachtmerrrie voor scholieren
4. Zoogdier - Kruispunt
5. Bloem - Oosterlengte - Samengestelde klinker
6. Kerkvergadering - IJzel
7. Losplaats - Oorlogstuig - Persagentschap
8. Altijd - Voorzetsel
9. Gemeente in de provincie Namen - Eerste koning van de Joden
10. Sint - Titel van de vorst van Haiderabad - Vergis-sing
11. Ten uwent - Aanblik
12. Ontspanningscentrum - Slank
13. Vriend van Jan van Eyck - Overschotje

Vertikaal:

1. Muziekknoot - Carnavalsattributen - Uitroep
2. Boksterm - Ezelsgeluid - Waterdier
3. Meisjesnaam - Lijkvaas
4. Liefkozing - Loven - Omroepzuil in Nederland
5. Werk - Periode in het jaar - Namelijk
6. Eerwaarde Heer (Lat.) - Rivier in Frankrijk - Smeer-sel
7. Mannelijk dier - Lied - Zoogdier
8. Tamelijk - Hemellichaam
9. Bijwoord - Erotiek - Sporttak
10. Nuttige vrijetijdsbesteding - Zoogdier
11. Bijwoord - Spaanse uitroep - Broer van Jan
12. Halfbloed - Geen uitgaven - Meisjesnaam
13. Schreeuwt - Hetzelfde
14. Persoonlijk voornaamwoord - Beroemd schilder - Grammofoonplaat

Oplossing nr 1

't Was een onverwacht succes! De redactie dankt de talrijke inzenders. Uit de correcte oplossingen werden 3 winnaars geloot. Zij zullen binnenkort hun prijs ontvangen. De eerste prijs is het prachtig boek: "Zeven wonderen van België", ons vriendelijk te beschikking door de Fami-bank/City-bank.

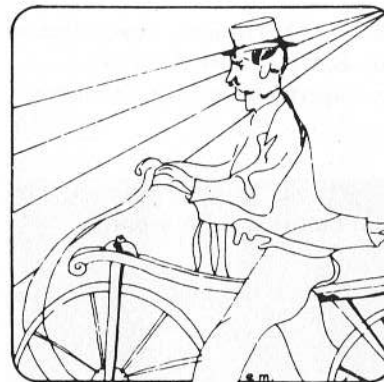
De gelukkigen zijn:

A. BERVOETS, Acht Meilaan 11, Maaseik

J. VANCLEEF, Aug. Cuppenslaan 12, Zolder

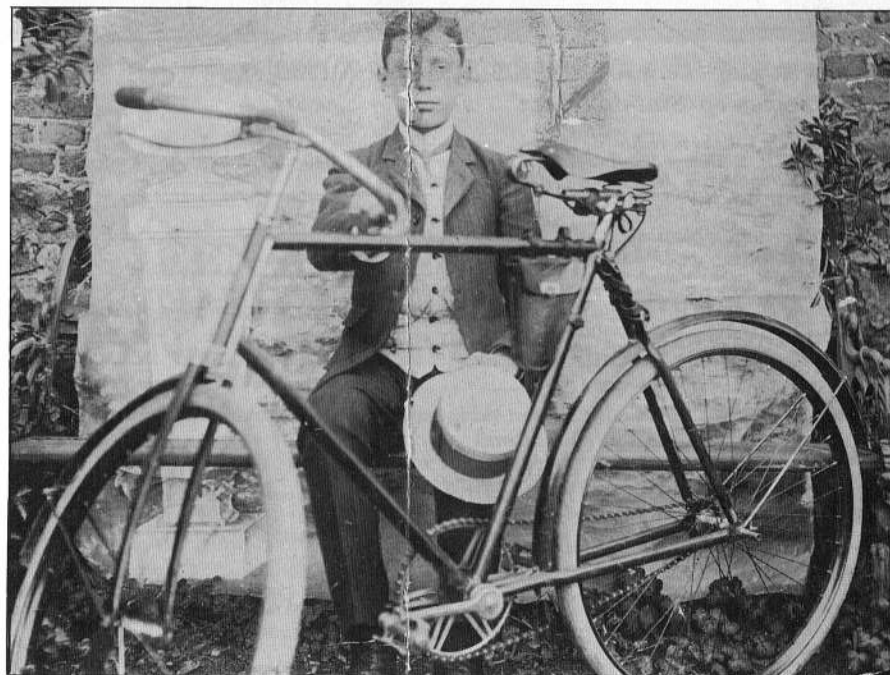
E. GOORMANS, Denijsstraat 99, Den Haag (NL)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	B	T	K		T	U	K		K	U	S	S	E	N
2	R	U	N		W	U	R	F	E	L	D		N	O
3	T	R	A	M		R	O	L	M	O	P	S		T
4		A	P	I	S		P	O	P				T	E
5	O		K	R	I	K		P	E	L	U	W		N
6	V	L	O			M	V		N	A	T	A	L	
7	E	I	E	R	K	O	E	K		T		M	S	K
8	R	E	K	E	L			V	A	C	U	U	M	A
9	B	R		L	O			R		W	I	E	L	
10	E		B	I	K	K	E	N	D			S	I	P
11	E	N	I	G	H	E	I	D		L	I		N	A
12	K	A	L	I	E	F		E	I	S	D	E	N	
13		R		E	N	T	E	N		D	O	L	E	N

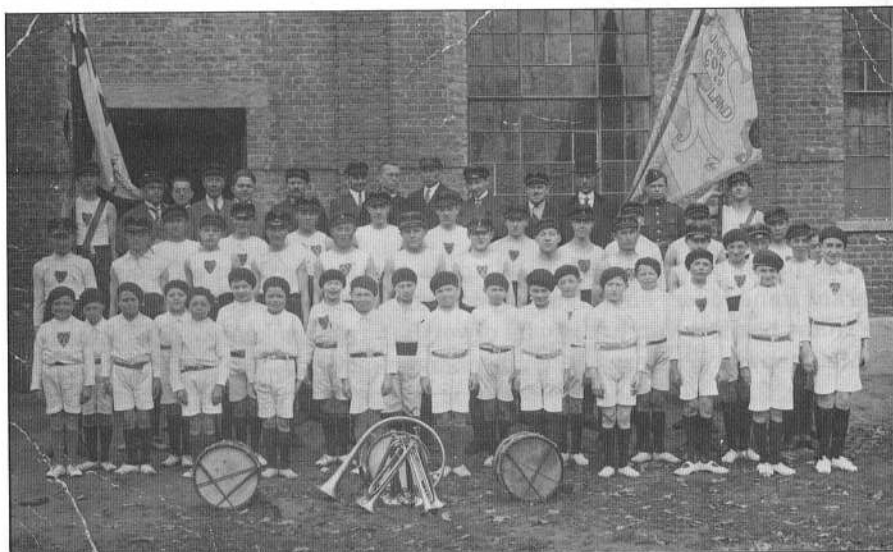

Uit de oude doos

Uit de haast onuitputtelijke oude doos van onze vriend en trouwe medewerker René Moors ontvingen wij deze oude foto's. Volgens de schenker zou de trotse bezitter van het rijwiel ofwel Jan Vanvenckenray zijn ofwel Henri Meulenaers. Wij verwachten de nodige reacties.

Van de heer Leo Dalemans kregen we de prachtige herinnering toegestuurd aan de eens zo roemrijke Maaseiker turnclub S.A.E. (Sterk Als Eik). De foto werd genomen in 1930 gedurende een optreden op Sint-Jansberg.

*Turnvereniging Sterk Als Eik (S.A.E.) Maaseik 1930
Foto genomen op 'Sint-Jansberg'*

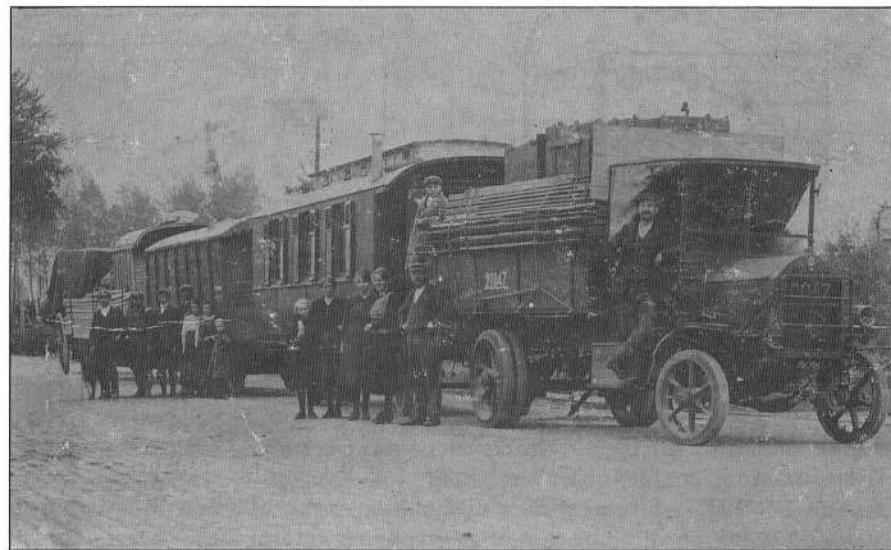
*1e rij onderaan: v. links n. rechts
1. Mathieu Nijs, 2. Hubert Vanfloorop, 3. Theo Segers, 4. Jozef Meurs, 5. Jaak Schulpen, 6. ... Peters, 7., 8. ... Vanesser, 9. Jean Boonen, 10. Julien Deswert, 11.*

*2e rij onderaan: v. links n. rechts
1. ... Van de Bos, 2. Jef Monsieur, 3. Fernand Deswert, 4. Hendrik Dalemans, 5., 6., 7. Leon Martens, 8. Pierre Goyens, 9. ... Muysers, 10. Henri Plaghki (?)*

*3e rij van onderaan
1. ... , 2. Jef Nijsten, 3. Jef Vancleef, 4., 5. Jean Martens, 6., 7., 8. Jean Monsieur, 9. Jan Martens, 10., 11., 12. Hubert Martens*

*4e rij van onderaan
1. Jan Corstjens, 2. Mathieu Francot (?), 3., 4., 5. Willem Peeters, 6. Jaak Smeets (?), 7. Robert Lizen, 8., 9., 10.*

*Bovenste rij: bestuur + vaandeldragers
1. Albert Martens, 2. Louis Deswert, 3. Michel Vancleef, 4. ... Dalemans, 5. Lambert Denis, 6., 7. Jan Van Venckenray, 8. kapelaan Beelen (proost), 9. Louis Golsteyn (turnmeester), 10. (ingenieur) Daemen, 11. (Bartholo)meus Poukens, 12. Henri Martens, 13., 14. Fons Nijs*

Over de derde foto, een konvooi foorframers op weg van of naar Maaseik schrijft de Heer Moors ons het volgende. "De vrachtwagen is een recuperatie-wagen van het Amerikaanse leger, merk Iacre of Lacre. De meeste foorframers in mijn jeugd waren in het bezit van dergelijke wagens die de oorlog 14-18 hadden meegemaakt. De nummerplaat is 20047 en de foto werd genomen in Rotem, volgens de plaat van de buurtspoorweg die rechts te zien is."

M. Boonen

EEN ABONNEMENT ALS EINDEJAARSGESCHENK, EEN JAAR LANG LEESGENOT!

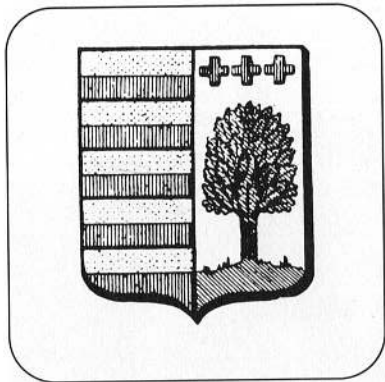
Met de komende feestdagen in het verschiet bent u misschien op zoek naar een passend geschenk voor familie of vrienden.

Dan hebben wij de oplossing voor u, want met een abonnement op "DE MAASEIKENAAR"

komt u nooit ongelegen.

Wenst u iemand te verrassen met dit cadeau-abonment?

Vul dan bijgaande briefkaarten in, verstuur ze en begin januari ontvangt de begunstigde zijn eerste nummer 1993.

Opsporing verzocht!

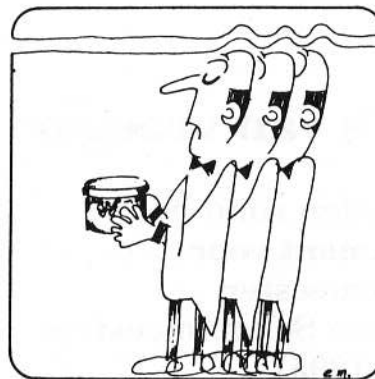
Het documentatiecentrum Maaseik in de stedelijke bibliotheek neemt de 'genealogie DROST' in fotokopie over uit het kloosterarchief van de kruisheren = zowat 130.000 steekkaarten met gegevens rond families en personen! De kruisheren missen o.a. de map P2 (begin van de letter: Paumen enz. tot Partit). In het belang van vele familie-opspoorders: weet niemand daar wat van? Belangstellenden zijn de eigenaars (Pelserstraat 33); doc-centrum Maaseik; en vele, vele anderen.... Laat 'anderen' óók 'leven'!
Een mogelijk vroegere slordigheid kàn -met dank!- hersteld. Alleman ten bate! Sociaal mede-menselijk. Eerlijk. Dat laatste wordt raar.

D. Snijders o.s.c.

Werkgroep voor documentatie Maaseik

Tijdens de geslaagde tentoonstelling "Een bezette Stad" over Maaseik gedurende Wereldoorlog I werd ons van verscheidene zijden aangeraden zo vlug mogelijk te starten met het verzamelen van documenten en gegevens over onze stad en haar bewoners gedurende de Tweede Wereldoorlog, ook weer een halve eeuw geleden. Vandaar deze oproep tot onze trouwe lezers. De Werkgroep is geïnteresseerd in alles wat onze stad en haar bewoners in de jaren 40-45 betreft. Foto's, affiches, foldertjes, alles kan van belang zijn en alles wordt aanvaard zowel als gift als in bruikleen. Onze lezers kunnen contact opnemen met een der leden van de Werkgroep: de Dames Désirée Deckers-Latour, Denise Van Berkel-Swennen, Mimie Vancleef-Van Dinter, Isabelle Kraewinkels, Monique Vanderdonck of de Heren Lucien Boonen, Martin Boonen, Roger Ryelandt, Marcel Hendrickx, Laurent Palmans, Tony Van Wijck, Martin Goossens, Wiel Janssens.

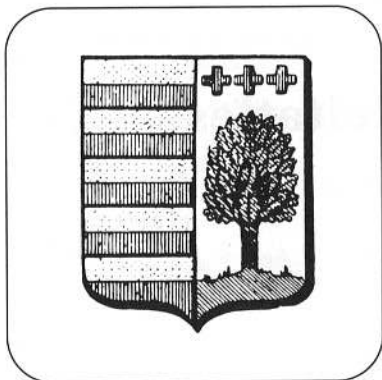
Martin Boonen.

Felicities

- * Onze stadsgenote Patricia Hendrix promoveerde met grootste onderscheiding in juni jl. in Antwerpen tot doctor in de Wetenschappen met het proefschrift "De waarde van monoklonale muizen-antistoffen voor de in vitro en in vivo identificatie en detectie van alkalisch fosfatase in menselijke placentacellen en kiemcellen."
- * Onze stadsgenoot Frank Arnauts werd in diplomatieke dienst benoemd in Nigeria als ambassade-secretaris.
- * Onze stadsgenoot Raoul Urlings behaalde onlangs de tweede prijs in de "European Contest for Young Scientists". Deze internationale wedstrijd vond plaats in het "World Trade Center" op de wereldtentoonstelling in het Spaanse Sevilla. In de categorie "Electronics" verdedigde Raoul Urlings, student Industrieel Ingenieur in Leuven, zijn VOCODER-project, voor een internationale jury (met professoren van grote Europese universiteiten).
Een VOCODER is een apparaat waarin een stem- of muzieksignaal gemoduleerd wordt tot zang zonder dat de spreker moet intoneren.
Met dit project behoorde Raoul ook al tot de drie laureaten van de tweejaarlijkse wedstrijd "Jeugd en Technologie" van de Kredietbank. Op basis van deze prestatie werd hij als enige Vlaming geselecteerd voor de vierde "European Contest for Young Scientists" in Sevilla. Hieraan namen een vijftigtal kandidaten uit verschillende landen deel. Aan deze tweede prijs in deze internationale wedstrijd is een geldbedrag van 3.000 ECU (ong. 130.000 fr.) verbonden.

Tony Van Wijck

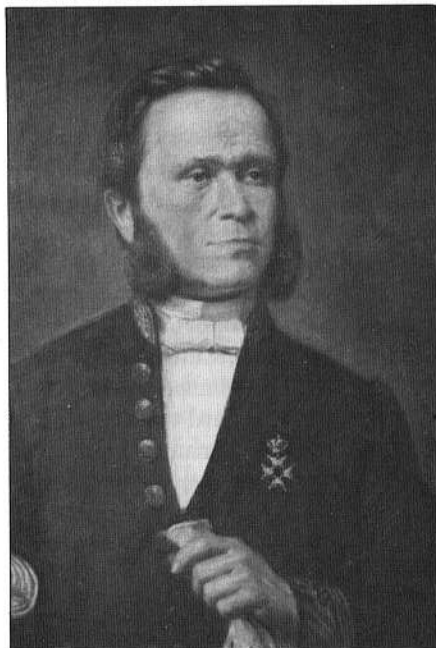

VIP's van vroeger

Perikelen rond het monument voor Burgemeester Herman Schoolmeesters (1872-1895)

Op het kerkhof van Maaseik staat een groot, opvallend herdenkingsmonument, dat 120 jaar geleden werd opgericht voor Herman Schoolmeesters, die in 1872 overleed als burgemeester van Maaseik. Men kan er lezen dat hij geboren werd in de Eikerstraat op 7 juli 1818 en er overleed als burgemeester op 10 maart 1872. Wie nu staat te mijmeren bij dit stenen getuigenis van vroegere familietrots, kan zich nauwelijks voorstellen dat er over en rond dit monument ooit zoveel herrie is ontstaan. Die bezorgde de toenmalige

Maaseikenaren meer dan eens gespreksstof.

Herman Schoolmeesters, burgemeester van 1855 tot 1872.

Onmiddellijk na de dood van burgemeester Simon Herman Jacques Schoolmeesters, wilden zijn vrienden te zijner nagedachtenis een monument oprichten. Eerst dachten zij het te plaatsen tegenover het hospitaal, waarvoor de overledene zich zozeer had ingespannen. Maar uiteindelijk viel de keuze op het kerkhof, dat toen nog geen enkel dodenmonument had. Ongeveer de helft van de gemeenteraad stond toen vijandig tegenover Schoolmeesters, maar alle leden wilden een hommage brengen aan zijn persoonlijke verdiensten. Daarom stelde de raad in zijn zitting van 15 maart 1872 een stuk kerkhofgrond van 64m² gratis ter beschikking voor een gedenkteken ter ere van de overleden burgemeester. Het zou gefinan-

cierd worden uit publieke bijdragen en de gemeentelijke administratie zou de zaak verder afwickelen. Vanaf het begin werd het monument, dat minder had gekost dan de grond waarop het stond, als gemeentelijk bezit beschouwd. Niemand schonk er veel aandacht aan dat Guilmot, opzichter van bruggen en wegen, er op kosten van Henri Schoolmeesters, een zoon van de overleden burgemeester, een familiekelder bij liet bouwen. Die was veel groter dan nodig om de urne met de as van de overledene te bewaren. De raad had nochtans geenszins de bedoeling gehad aan de familie Schoolmeesters begrafenisgrond in concessie te geven. In de vergadering van 15 maart 1872 was zelfs geen sprake van een begraafplaats, alleen van een monument. Op 2 september 1878 overleed te Maaseik Octavie Henriette Marie Léonie, dochter van Mathieu Schoolmeesters en kleindochter van de in 1872 overleden burgemeester. Op vraag van de vader werd een graf gegraven in de rij, maar op het ogenblik van de begrafenis liet Clément Gelders, een enthousiaste aanhanger van Henri Schoolmeesters, de kist plaatsen in de kelder onder het monument ter ere van Herman Schoolmeesters. De vader, die overmand was door verdriet, had hiervoor op het moment zelf "toelating gegeven" Korte tijd na de begrafenis eiste Henri via gerechtelijke weg dat zijn jongere broer Mathieu zijn deel (400 fr.) zou betalen in de kosten van de grafkelder. Zijn eis werd door het gerecht afgewezen.

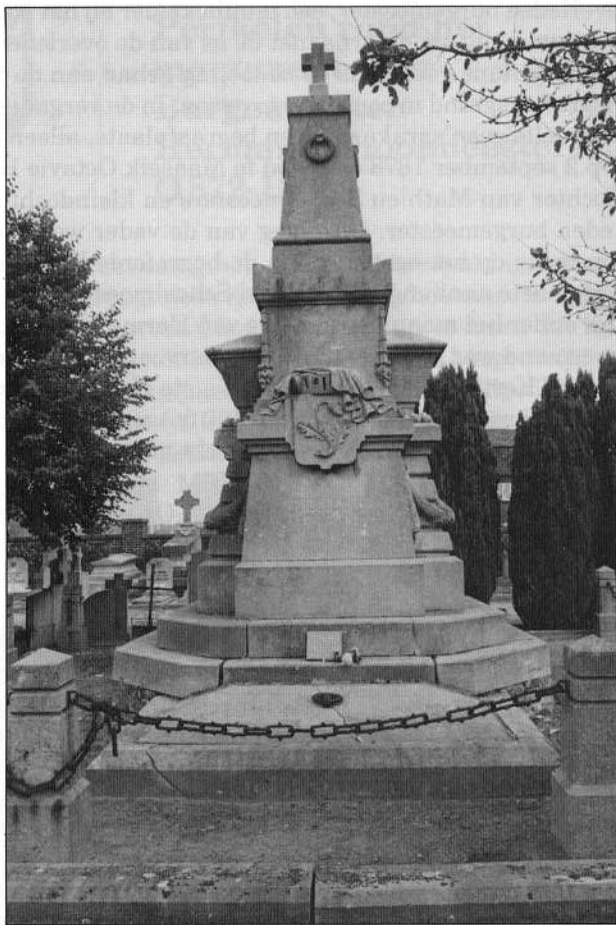

Henri Schoolmeesters, burgemeester van 1879 tot 1881.

Op 25 april 1886 overleed te Maaseik de weduwe van Herman Schoolmeesters, mevrouw Marie Louise Clémentine Rloquéau. Deze keer was een onverwachte begrafenis in de grafkelder niet meer mogelijk. Twee dagen na haar overlijden schreef Pierre Nicolas Schoolmeesters, die toen burgemeester was, een brief aan zijn neef Henri, waarin hij hem nog eens uitdrukkelijk herinnerde aan de rechten van de stad op monument en kelder. Dat bekwam hem slecht. Heel Maaseik is toen getuige geweest van de onbeschofte manier waarop Henri zijn oudere neef te lijf ging. Uiteindelijk werd mevrouw Schoolmeesters-Rloquéau toch in de grafkelder bijgezet. De gemeenteraad, die zich in zijn waardigheid aangetast voelde, besliste in vergadering van 17 mei 1886: "Geene begrafenis zal in het vervolg onder

welk voorwendsel het ook zijn moge, meer mogen plaats hebben in den grafkelder zonder toestemming van het gemeentebestuur." Deze beslissing werd schriftelijk meegedeeld aan Henri Schoolmeesters. Op 6 december van hetzelfde jaar stierf te Maaseik Marie Louise Wilhelmina Aubertine Schoolmeesters, eveneens een dochter van Mathieu. Zij werd begraven in een graf in de rij zonder protest van wie dan ook.

Ondertussen koesterde Henri Schoolmeesters het monument dat ter ere van zijn vader was opgericht. Meer dan eens liet hij het reinigen en in 1893 liet hij rondom het monument zelfs een looppad van 50 cm breed aanleggen. Hiermee nam hij 16m² gemeentelijke kerkhofgrond (van 60 fr. per m²) in beslag. Zowel van de reinigingsbeurten als van de aanleg van het voetpad, werd de gemeentelijke overheid niet op de hoogte gebracht. Omdat Henri zich gedroeg alsof hij eigenaar was van monument en grafkelder, was de gemeentelijke overheid verplicht het "trottoir" weer te laten afbreken, hoewel het monument erdoor was verfraaid. Men kan zich de woede van Henri makkelijk voorstellen.

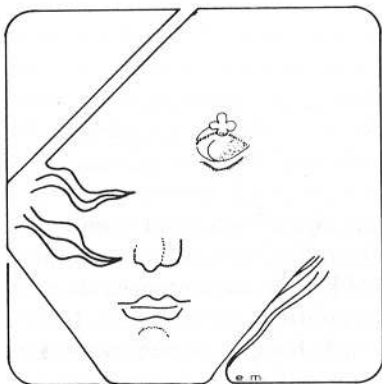
*Herdenkingsmonument
Herman Schoolmeesters
op het Oude Kerkhof te Maaseik
(Foto J. Vancleef)*

Op 29 juni 1893 overleed plots Henriette Heyligers, echtgenote van griffier Jean Schoolmeesters en schoonzus van de al meer dan twintig jaar eerder overleden burgemeester Herman. Op de doodsbrieven stond dat de begra-

nis zou plaatsvinden op het kerkhof van Maaseik op maandag 3 juli na de rouwdienst in de parochiekerk om 10 uur. Geen sprake dus van een bijzetting in de grafkelder. Op zondag 2 juli ging Henri Heyligers, de enige broer van de overledene, naar Hubert Janssens, de gemeentelijke grafdelver. Hij vroeg hem om in de voorziene rij een graf te delven. De volgende dag groef Janssens heel vroeg in de morgen het graf. Daarna ging hij rond 10 uur naar huis om andere kleren aan te trekken. Tijdens zijn afwezigheid openden de heren Joseph Pelsers en Gerard Berrevoets de grafkelder van het monument Schoolmeesters. Toen hij terug op het kerkhof kwam, constateerde de grafdelver dit feit, waarop hij de gemeentelijke politie waarschuwde. Burgemeester Verkissen, die eveneens van het feit op de hoogte gebracht was, nam de nodige maatregelen om een onverwachte bijzetting in de grafkelder te verhinderen. Toen de lijkstoet rond halftwaalf op het kerkhof arriveerde, hadden hij en zijn twee schepenen Moors en Frissen post gevat op het kerkhof. Zij waren vergezeld van twee politieagenten en twee rijkswachters. De stoet begaf zich onmiddellijk naar de plaats waar de grafkuil gedolven was. Terwijl de geestelijkheid de gebeden zong, nam Henri Schoolmeesters de bloemenkrans, die bestemd was voor het graf van de overledene, en wierp hem in de grafkelder. Toen de kist in de kuil werd neergelaten, zwoer hij plechtig dat de asse van tante Henriette binnen de zes weken in "zijn" familiekerk zou rusten. Uitzinnig van woede viel hij hierna uit tegen een broer van de burgemeester, die zich onder de rouwenden bevond. Luidkeels slingerde hij hem allerlei verwijten naar het hoofd. Een agent maande hem hierop tot kalmte en respect voor de doden. Dankzij de bemiddeling van de burgemeester werd de ordeverstoorder niet van het kerkhof verwijderd. De zaak kreeg echter een staartje.... Schoolmeesters daagde de burgemeester binnen de drie dagen voor de rechtbank te Tongeren, omdat de burger-vader hem volledig willekeurig verhinderd zou hebben een familielid te begraven in "zijn" grafkelder. Zijn argumenten werden echter verworpen. De gemeenteraad had helemaal geen begrafenisgrond geschonken (nog minder verkocht), maar alleen de mogelijkheid geboden om voor Herman Schoolmeesters een monument op te richten op het kerkhof. Monument, kelder en grond bleven dus van de gemeente. Op 3 april 1895 deed de rechtbank uitspraak: Schoolmeesters verloor de zaak en werd tot de proceskosten veroordeeld. Hij ging niet in beroep.

BRON: SAM, Notulen gemeenteraad 1872-1894, passim: kopie van het vonnis met commentaar van de gemeentelijke administratie.

M.B. Hanson

WAAROM LIJKT HET MAASEIKER DIALECT ZO OP HET DUI TS ? (5)

* Op een terras in Spanje of Italië, pratend met andere Maaseikenaren of Maaslanders, wordt je taal vaak fout ingeschat. Men durft te snel, op basis van gelijkkluidendheid en verwantschappen allerhande, wel eens besluiten dat je een Duitser, Oostenrijker of Zwitser bent.

Eén van de redenen is dat ons dialect een grote hoeveelheid woorden bevat: bijvoeglijke naamwoorden (cfr. jg. XXII, nr. 4 p. 233) maar ook zelfstandige naamwoorden, uit het Duits ontleend, die er nog altijd courant met dezelfde betekenis gebruikt worden.

* Graag in zinsverband tien van dergelijke, zelfstandige naamwoorden.

- 1) Mijn meter (paat, cfr. Dts. die Patin) is gisteren overleden.
- 2) Jan verdient beslist een flink pak slaag (preugel, cfr. Dts. der Prügel).
- 3) In jouw gras staat dit jaar weer heel wat klaver (klieë, cfr. Dts. der Klee).
- 4) Mijn buurman (naober, cfr. Dts. der Nachbar) sproeit iedere dag twee keren.
- 5) In ons appartement hadden wij last van ongedierte (óngesi-jfer, cfr. Dts. das Ungeziefer).
- 6) Zet die weckglazen even op dat schap (brieët, cfr. Dts. das Brett) in de kelder.
- 7) Sedert wanneer heb jij een kauwke (däölke, cfr. Dts. die Dohle) als huisdier?
- 8) Die duiventil (dówvespi-jker, cfr. Dts. der Speicher) ontsiert zijn hele huis.
- 9) Doe maar laarzen (stevele, cfr. Dts. der Stiefel) aan.
- 10) Eet zij graag zuurkool (zoorkrówd, cfr. Dts. das Sauerkraut)?

* De vervlechting van de Europese dialecten en talen wordt door het veelvuldig contact met het jaar sterker. De omliggende taalgebieden hadden en hebben vanzelfsprekend de merkbaarste invloed in dat onvoorspelbaar werken van allerlei economische, politieke, godsdienstige en culturele factoren. Zal groeiend Europa de lokale (taal)eigenheden afvlakken of nog louter kleuren?
Jaak Bergers

**Franse Revolutie:
200 jaar geleden**

**Volksfeesten
overgoten met
een tricolore saus**

Er vallen niet zoveel opbeurende dingen te vertellen uit de Franse tijd, die gekenmerkt was door een grote tweedracht onder de bevolking. De 20e-eeuwse mens, uiteraard een rationeel redenerend wezen, zal beslist een veel genuanceerder oordeel vellen over de betekenis van de Franse Revolutie dan de 18e-eeuwse tijdgenoten van deze omwenteling. De Fransen, dat staat als een paal boven water, hebben in 1796 de grondslag gelegd van de hedendaagse maatschappij. Dat weten we nu maar al te goed. Het komt er, in het kader van dit verhaal, op aan na te gaan hoe onze voorouders de Franse bezetting beleefden. Willen we de geschiedenis interpreteren 'in de tijd van toen' dan dienen we aan te stippen dat de Franse bezetting en alles wat daarmee gepaard ging door het overgrote deel van de Maaseiker bevolking aan gevoeld werd als een verschrikkelijke ramp die een zeer grote ontreddering teweeg bracht....

Opgepepte feesten

Typerend is bijvoorbeeld dat kanunnik-scholaster Louis-Clément Magnée, een zogenaamde 'voorloper', die de Franse ideeën gunstig gezind was, tussen 1793 en 1813 geen enkele mis las. Dat stootte het gewone volk tegen de borst en bracht grote verwarring in de geesten. Kanunnik Magnée woonde bij zijn familie in het Bleumerkwartier. Hij legde de Franse eed van haat af... en haalde zich zodoende de haat van de gewone bevolking, die met handen en voeten gebonden was aan de katholieke godsdienst, op de hals. In 1813, toen het einde van de Franse tijd in zicht was, kwam Louis-Clément tot 'inkeer'. Anderhalf jaar later las hij weer de mis in de parochiekerk. Vooraf had hij door kapelaan Opt Endt in de 'grote kerk' in het publiek zijn verontschuldiging laten aanbieden aan de parochianen voor de ergernis die hij gegeven had. Nadien verhuisde hij naar Lanklaar waar hij nog een tijd de kerklijke diensten verzorgde.

In de Franse tijd hadden op de Markt regelmatig 'vaderlandse vieringen' plaats. Het waren geen uitingen van spontane volksvreugde, doch 'opgepepte'

feestjes die de Franse bestuurders de gelegenheid gaven nu en dan een tricolore show op te voeren, in de hoop dat de inwoners daarvan onder de indruk zouden komen en hen also meer genegen zouden zijn. Maar niets was minder waar. Het merendeel van de bevolking was fel aangeslagen door de Franse aanslagen op de katholieke godsdienst: het roven van de kerkklokken, het stukslaan van de kruisen, het uitdrijven van de kloosterlingen, het verbieden van godsdienstige plechtigheden, het oppakken van de priesters, de verkoop van kerkelijke goederen en deze lijst is niet af...

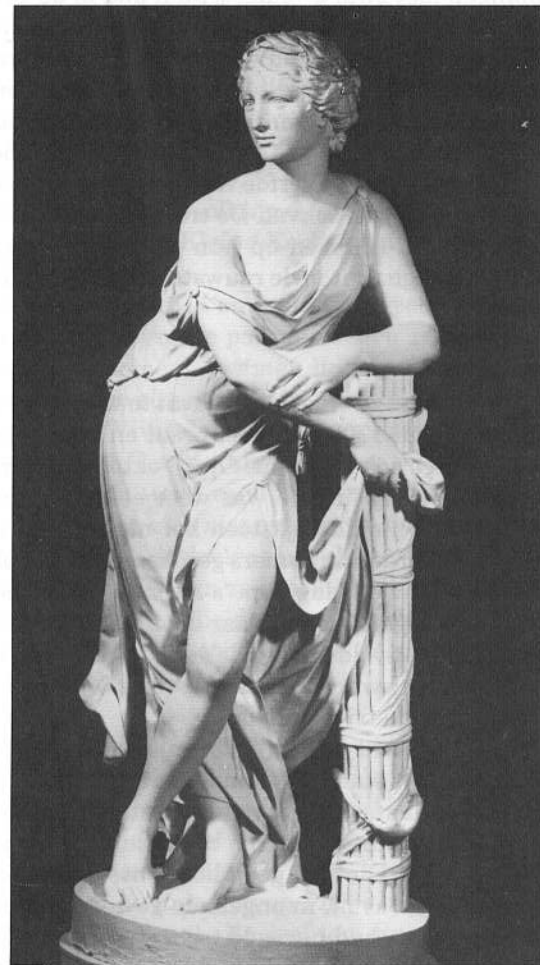
Een apart feest had plaats op 20 maart 1798. Op de Markt nabij de 'boom der Vrijheid' met een rood-wit-blauwe omheining, had men een 'theater' getimmerd. Daaronder stonden 60 jongemannen met hun paarden en 60 jongedochters opgesteld. Ze waren allemaal uitgedost in het wit. Plots traden vier vaandrags naar voren gevolgd door enkele meisjes. Ze droegen vaderlandse leuzen. Er was ook een groep volwassenen, allemaal uitgerust met een witte wandelstok. Voorts waren er de soldaten die te Maaseik in garnizoen lagen en tenslotte kwamen de prominenten met vrederechter Frans Grambusch, zijn bijzitters, de leden van de municipaliteit met voorzitter Moors, agent Simard, adjunct Spee e.a.

Toen iedereen paraat was nam de stoet, die hetzelfde parcours zou volgen als de sacramentsprocessie op kermiszondag, een aanvang. Wellicht had deze 'triumftocht' te maken met de nieuwe verkiezingen voor de municipaliteit in het kanton Maaseik (1).

"Het was wonder om sien".

Op 28 juni 1798 werd op de Markt op bevel van de Fransen, het 'feest' van de 'akkerbouw' gevierd. Weeral was een 'theater' gebouwd aan de 'vrijheidsboom'. Aan het stadhuis vertrok een stoet waarin veel gendarmes en huzaren mee stapten. Voorts was er een schilderachtig tafereel van twee paarden, omhangen met bloemenkransen, die een opgesmukte ploeg en eg voorttrokken. Vervolgens kwam een groep jongelingen met over hun schouders versierde dorsvlegels en gaffels. Na twee ritjes rond de Markt schaarde het gezelschap zich rond het 'theater' midden op het plein. Plots klom hulpsekretaris Matthei op het verhoog en begon zowaar een lang Frans lied te zingen... Na afloop van dat eigenaardig 'toneelstukje' begaf het gezelschap zich naar het stadhuis voor het drinken van de erewijn. Op 4 september werd dit feestgebeuren nog eens herhaald als een soort 'oogstdankfeest'. Op 6 juli 1798 luidden de kerkklokken weer over de stad en deden harde 'kammerschoten' de burgers vreemd opkijken. Nadien werd vernomen dat er bij het Fransgezinde bestuur grote vreugde was omdat Napoleon Bonaparte tijdens zijn expeditietocht in Egypte successen had behaald.

Op 8 juni 1799 herdacht de Franse gemeenschap te Maaseik de moord op twee Franse ministers te Rastatt in Oostenrijk, waar ze deelnamen aan vredesbesprekingen. Op de Markt stond weeral het gebruikelijke 'theater' op-

Marianne!

Deze afbeelding staat symbool voor de Franse Wet: de onschuldige maagd, van de hand van Jan Frans Van Geel. (Museum, Mechelen). Eén van de eerste dingen die de Revolutie zich voornam was de hervorming van het oude strafrecht.

De Fransen schaften de folteringen en bloedige lijfstraffen af en maakten de rechtspleging humaner en efficiënter. Ze stelden een einde aan de willekeur van de rechters door ze te onderwerpen aan de dubbele controle van de wet en de jury.

En tot slot deze bedenkning uit het boek "Bastille, Boerenkrijg en Tricolore": Men mag stellen dat de positieve verwezenlijkingen uit de Franse Tijd vooral

de burgerij en de nieuwe rijken ten goede zijn gekomen... De amorfe volksmassa was niet toegankelijk voor vernieuwing. Pas later vanaf het einde van de 19de eeuw en in de loop van de 20ste eeuw, met de geleidelijke overgang van een agrarische naar een industriële samenleving, werden de idealen van de Franse Revolutie door de brede volkslagen overgenomen: recht op onderwijs, recht op een menswaardig bestaan, gelijke rechten voor iedereen, recht op welzijn en geluk e.a. Maar op de dag van heden zijn die rechten nog niet volledig gerealiseerd.

(Leuven, Davidsfonds, 1989).

gesteld, dit keer volledig omhangen met zwarte sluiers. Men had in de 'grote kerk' de 'doodsbaer' gehaald en ze bedekt met een rood gewaad. Voor het verhoog stond een tafel, eveneens bedekt met rouwfloersen. Staande voor deze tafel hield voorzitter Moors van de municipaliteit een rouwrede. Daarna had een lijkstoet plaats. Alle beambten droegen een zwarte band rond de bovenarm. Ook de trommels en pauken waren bedekt met rouwbanden. Rondom de lijkbaar stonden vier rood-wit-blauw geverfde flambouwen en op iedere hoek van het 'theater' brandde een wierookvat. De trommelaars roffelden een dodenmars. De gendarmes en huzaren op hun zwart omfloerste paarden vormden een indrukwekkend gezicht in de rouwstoet. Caris zegt terecht: "Het was wonder om sien" (2).

"Weer een triumph"

Om de negatieve gebeurtenis van Rastatt zo vlug mogelijk uit te wissen werd de Franse Nationale feestdag op 14 juli 1799 met veel praal en luister gevierd, jawel het stadhuis bood een feeëriek aanzicht. Op 14 oktober daarna was het weer hetzelfde liedje. Aanleiding hiertoe was weer een zegepraal van Napoleon Bonaparte in Egypte. Onmiddellijk toen het nieuws van de overwinning in Maaseik bekend was werden de kamers geschoten en de klokken geluid. Het feestgedonder hield de hele dag aan. 's Avonds was er een feestverlichting en tot 11 uur trok een gildetrommelaar door de straten om de burgers 'wakker te houden'. 'Nog niet voldaan sijnde' aldus Caris 'had op 22 oktober weer een triumph plaats'. Nu kwam er zelfs vuurwerk bij te pas... En ook op 9 november 1799 wapperde de tricolore vlag...

Op 30 maart 1801 werd de vrede herdacht tussen Frankrijk en Duitsland (3). Nu beierden weer de klokjes van het stadhuis. Rondom de 'boom van de vrijheid' werden vier 'tonnen teer' geplaatst die 's avonds ontstoken werden en de hele nacht brandden. Ook in vele burgershuizen brandde de feestverlichting, behalve bij ex-agent Jan Spee. Die had geen licht ontstoken doch een satirisch gedicht opgehangen. Hij was nl. in ongenade gevallen bij het Fransgezind bestuur. De 'afgezette' Spee had nog geld tegoed voor bewezen diensten aan het "vaderland"... vandaar zijn woede. Hij schreef: "t Is gewelt dat mij het gelt komt te mankeren, hetgeen ik overlanc hebbe kome 't avanceren' (Spee zegt dat het nogal sterk is dat hem geld ontbreekt dat hij indertijd ten voordele van het land is komen te vorderen).

Op 10 december 1809 werd te Maaseik luisterrijk herdacht dat de Franse en Oostenrijkse keizer de vrede getekend hadden. Na de hoogmis werd als dankzegging een plechtig 'Te Deum' gezongen doch "alle menschen vlugde de kerk uyt, soo dat sij hunne herders hierin niet volgde". Het volk was duidelijk niet opgezet met dit eerbetoon aan de Fransen en vond de houding van de geestelijkheid zelfs onbetamelijk.

Het volgend feest met het tricolore strikje had te Maaseik plaats op 6 mei 1810 bij gelegenheid van het huwelijk van Napoleon Bonaparte met Marie-

Louise, prinses van Oostenrijk, nadat hij op 9 januari 1810 gescheiden was van zijn eerste vrouw Josephine Beauharnais, uit vrees dat zij hem geen mannelijke troonopvolger zou schenken. Op 2 april 1810 had kardinaal Fesch het tweede huwelijk te Parijs definitief ingezegend. Benevens het schieten van de kamers en het luiden van de klokken hadden te Maaseik na de middag volksspelen plaats met o.a. hardlopen en schijfschieten. De winnaars kregen tinnen borden. 's Avonds was de hele stad verlicht. Meier Assueer Matthei riep de bevolking op om naar het bal te komen in de afspanning 'Het Lammeke' in de Kleine Kerkstraat (4). Het tricolore festijn kende nu vlug een fataal einde.

Op 29 januari 1814 om halfelf arriveerden de Pruisische lansiers in Maaseik. Met hun vurige paarden reden ze door de Eikerpoort de stad in en op hetzelfde moment kwamen hun kameraden door de Bospoort gereden. De burgers verwelkomden hen hartelijk. Groot en klein stond naast de straat te roepen: "Vivat den koning van Pruisen, keizer van Rusland en keizer van Oostenrijk". Tot één uur bleven ze op de Markt bij hun paarden uitrusten. Ondertussen werd vanaf het stadhuis drank en voedsel gebracht. Ook de burgers lieten zich niet onbetuigd, ze brachten jenever, wijn, wit brood, Hollandse kaas, alsook vlees en 'schonk' (hesp). Het was een groep van circa 200. Na de middag reden ze door naar Stokkem waar ze drie Franse gendarmes gevangen namen die daar het Franse magazijn bewaakten. Met 80 karren was de magazijnvoorraad drie dagen voordien naar het hoofdkwartier te Maastricht gevoerd (5).

De Capucijnen

Ondertussen was op 19 april 1814 de Capucijnenkerk te Maaseik opnieuw opengesteld voor de eredienst met een mis en een 'donderpreek' waarin pater Firmus (lector) alle wandaden die de Fransen te Maaseik bedreven hadden nog eens op een rijtje zette. De zondag nadien op 24 april was Maaseik in feest om de inname van Parijs te vieren en het herstel van Zijne Heiligheid de Paus in al zijn rechten. Er werd een plechtige hoogmis gezongen waarin pastoor Opt Endt preekte. Daarna had een processie plaats rondom de markt. Aan de vier hoofdstraten waren altaren opgetimmerd. Tijdens de plechtige zegen met het Allerheiligste werden de kamers afgeschoten. Voorts was er vanuit de Eikerstraat kanongebulder dat de hele dag zou voortduren. 's Avonds was feestverlichting. Aan vele huisramen waren 'kronieken' aangebracht waarin de vreugde werd bezongen na de aftocht van de Fransen. Ondertussen keerden de paters Capucijnen op 8 juli 1814 terug in hun klooster. Zodoende zijn zij de enigen van de kloosterlingen die onder de Franse Revolutie konden standhouden. Al die tijd hadden ze een verblijf gevonden in hun Nederlands klooster te Velp. Vandaar keerden 8 paters in hun bruine pij terug naar Maaseik. De jongste van hen was een Maaseikenaar nl. Nicolaas van de Poel. Tijdens het Nederlands bewind onder Willem I

mochten de Capucijnen als privé personen in hun klooster blijven wonen doch ze mochten zich niet in pij vertonen en geen nieuwe leden aanwerven.

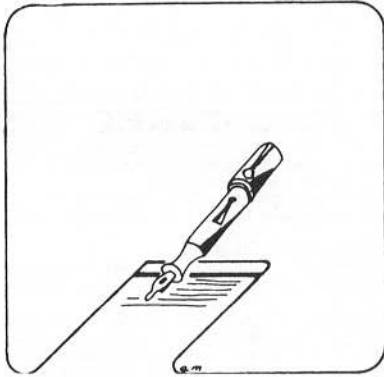
In de Franse Tijd hadden in de afspanning "Het Lammeke", gelegen in de Kleine Kerkstraat, herhaaldelijk tricolore feesten plaats. Nu nog gaat van dit grote pand, waar voorheen de brouwerij Schouterden gevestigd was, een zekere grandeur uit.

- 1: Op 29 februari 1796 werd Gerardus Laurentius Stoffels vrederechter benoemd voor het kanton Maaseik. Hij nam reeds op 13 april ontslag. Frans Grambusch, de nieuwe vrederechter, werd op 24 december 1796 geïnstalleerd. Hij bleef dit ambt waarnemen tot 1799. Hij werd geboren te Solingen en huwde te Duisburg met Anna Katharina Frische, die te Keulen geboren was. Op 21 en 30 maart 1798 hadden nieuwe verkiezingen plaats voor de municipaliteit. Het resultaat was als volgt: Moors (Maaseik), president; Simard (Maaseik), agent; Spee (Maaseik), adjunct; Stals (Elen), agent; Swillens (Elen), adjunct; Nelissen (Rotem), agent; Aerts (Rotem), adjunct; Stassen (Dilsen), agent; Paumen (Dilsen), agent; Heymans (Neeroeteren), agent; Jansen (Neeroeteren), adjunct; Van den Int (Kessenich), agent; Dirkx (Neeritter), agent; Donders (Ittervoort), agent; Venkenissen (Ittervoort), adjunct; Snickers (Thorn), agent; Schoufs (Thorn), adjunct; Joosten (Wessem), agent; Dencken (Wessem), adjunct; Dodé, commissaris; Rotscheidt, hoofdsecretaris; Matthei, adjunct-secretaris.
- 2: De onderhandelingen waaraan een aantal Franse, Oostenrijkse en Duitse gezanten deelnamen duurden van 9 december 1797 tot 23 april 1799. Na het uiteengaan van de onderhandelaars werden de Franse gezanten door Oostenrijkse huzaren overvallen.
- 3: Op 9 februari 1801 werd tussen Frankrijk en Oostenrijk de vrede van Lunéville gesloten.
- 4: In de loop van juni 1799 benoemde de municipaliteit Nicolaas Assueer Matthei tot hoofdsecretaris in opvolging van J.A. Rotscheidt die ontslag had genomen. Van 1809 tot 1816 was Matthei meier (burgemeester) te Maaseik.
- 5: Na de Volkerenslag bij Leipzig rukte het leger van de Verbondenen op in de richting van de Maas. In januari 1814 trokken de Fransen zich terug uit de departementen van de Nedermaas en de Roer. Alleen Venlo en Maastricht bleven in Franse handen om de Verbondenen op te houden en een eventuele tegenaanval mogelijk te maken. De plaatselijke bevolking deed evenwel niets meer om de Fransen terwille te zijn. Intussen trok een geallieerd leger het Maasland binnen en bezette onder meer Roermond en Maaseik. Tot een echt beleg van Maastricht en Venlo kwam het niet. In maart vatten troepen van de Zweedse kroonprins Bernadotte post voor Maastricht. Toen Parijs op het einde van maart 1814 viel, vonden er geen gevechten meer plaats. Op 5 mei 1814 werd Maastricht overgegeven aan de Prins van Oranje.

Literatuur

- Caris L.J., De beschrijving in het kort van de merkwaardigste geschiedenis welke in mijns leven tijd zijn gebeurt (Handschrift in het bezit van de familie F. Philips te Maaseik. De aantekeningen beginnen op 13 december 1783 en eindigen op 1 mei 1847.)
- Coenen Jos, De dubbele vlucht van de Agneten van Maaseik, in Limburg, jg. 28 (1948-1949), blz. 101-110.
- Coenen Jos, Nog over Ommerstein, Sipernau en Kessenich, in Limburg, jg. 28 (1948-1949), blz. 200-202.
- Coenen Jos, Het verweer tegen de Franse Revolutie in de Maaseiker Kloosters, in Limburg, jg. 34 (1955), blz. 21-35.
- Colson M., Republikeinse feestroes en Boerenkrijgsonrust in 't kanton Maaseik ten jare 1798, in Oude Land van Loon, jg. 9 (1954), blz. 41-48.
- Colson M., Het Kruisherenklooster te Maaseik tijdens de Franse Revolutie, in De Kruisheren te Maaseik, blz. 121-160.
- Colson M., De eigendommen der Kruisheren van Maaseik onder en na de Franse Revolutie (1797-1855), Hasselt 1956. Overdruk uit het Oude Land van Loon, jg. 11 (1956), blz. 121-160.
- Colson M., De rapporten van de kantoncommissarissen (1797-1800), deel 1 Maaseik, Hasselt 1969.
- Colson M., Notaris Jan Mathijs Dodé (1765-1799), in P.S.H.A.L., Tome CVII-CVIII (1971-1972), blz. 155-209.
- Drost S., Genealogie van Maaseik en omgeving (handschrift Maaseik, archief Kruisheren).
- Grauwels J., De bevolking van Maaseik in 1796, in Oude Land van Loon, jg. 12 (1957), blz. 87-102.
- Grauwels J., Een nasleep van de Boerenkrijg te Maaseik, in Limburg, jg. 38 (1959), blz. 53-57, 81-85.
- Henkens Piet, De Franse Revolutie, in De Geschiedenis van Kessenich, blz. 90-106, Kinrooi 1979.
- Janssen Roger, De Maaseiker kroniek Caris (1783-1847), Hasselt 1986.
- Omlou J.W., Het bestuur van Thorn en het kanton Maeseyck in 1796, P.S.H.A.L., deel 69 (1933), blz. 231-259.
- Paquay J., De hoeven der kerkelijke instellingen in Limburg, V.O. Hasselt, jg. 4 (1928) en jg. 5 (1930).
- Remans Albert, Relletjes te Maaseik in 1797 en... Surllet de Chokier, in Limburg, jg. 35 (1956), blz. 71-75.
- Robyns Oswald, Aan de Bospoort te Maaseik, in Limburg, jg. 17 (1935-1936), blz. 101-111-189 - 190.
- Roppe Louis, Paniek in Maaseik, Weert en Roermond in 1798, in Maasgouw, jg. 73 *(1954), kol. 97-106.
- Schroé Els, Inbeslagname en verkoop van goederen in het kanton Maaseik tijdens de Franse overheersing (1795-1814), Leuven 1955 (licentiaatsthesis).

Piet Henkens

Lezers schrijven ons...

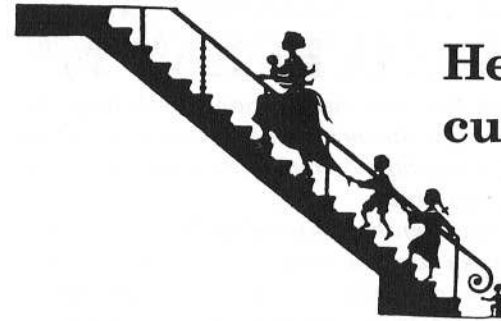
Geachte heren,

Naar aanleiding van "Bakkers te Maaseik" in de laatste uitgave van de "Maaseikenaar" zou ik even willen reageren.

Naar ik mij weet te herinneren woonden er tussen de twee grote oorlogen, de periode 1919-1939, dertien bakkers tussen de wallen. Namelijk, beginnende in de Hepperstraat, Karel Van Wijck, hoek Munnikenstraat, verder links Pol Brouns, vlagdrager van harmonie Concordia, dan ernaast Jacques Schoofs. Op de markt, hoek Bleumerstraat Van Wijck en tussen de huizen van dr. Quix en Verkissen, na het sluiten van café Janssen, die bediende en uitroeper was bij notaris Schoolmeesters, is daar Alfons Hamers begonnen. Hamers kwam van het Kerkplein aan de kant van de grot. Toen Hamers in 1932 stopte is de zaak overgenomen door de zoon van J. Schoofs, voormalde bakker op de Bleumerstraat. Op de Eikerstraat Brouns M. en Dalemans. Op de Bleumerstraat Peeters naast de fraterschool, thans bibliotheek. Op de Bosstraat Dahmen-Neel, later overgenomen door Pierre Meulenaars. Tegenover de Kruisherkerk Mathieu Konings. Op't hoekje van de Ruelstraat de gebroeders Schoofs, wat verder Karel Konings en daartegenover Scott en zonen waarvan zoon Gène de waar bezorgde. Tegenover de kazerne hadden Brouwers en ook Paredis hun zaak. Zelfs de kruisheren en de fraters hadden hun eigen broeder-bakker. Van de zusterkloosters ben ik niet zeker of deze ook voor eigen gebruik bakten.

Hopend dat mijn herinneringen u een klein beetje geholpen hebben, kijk ik weer uit naar de volgende "Maaseikenaar".

Sylvester Housen, Eisden, geboren te Maaseik in de Sioenstraat op
9/10/1913

Het Maaseiker cursiefje

Schildersverdriet

"Toch ongelooflijk, hoe hij met dat ene penseeltje zeven rozen tegelijk op het doek tot leven brengt" dacht ik bij mezelf.

Eigenlijk streelde hij ze; één voor één; terwijl ze zich spiegelden in het blauw van zijn ogen, waarin de zon al ongeveer zestig jaar, elke dag opnieuw, was ondergegaan.

De mensen rond hem zwegen en ware stille getuigen van het wonder dat zich geleidelijk op het witte doek voltrok.

Alleen de wind speelde van "krommen aas" en zoende ze onophoudelijk. Alle zeven.

Nog nooit had Aldeneik, badend in de zon, er zo schilderachtig bij gelegen. En dat mag ook wel, als zovele schilders van heinde en ver verzameling hadden geblazen op dit "kaveltje van Eden", louter en alleen om ons allemaal te plezieren.

"Niet gelachen" dacht de vrouw naast me ineens luidop, en ze keek daarbij zo opvallend kritisch dat ik de indruk kreeg dat ze het nog meende ook. "Nee! Ik kan er zeker niet om lachen" antwoordde de schilder plots ongevraagd langs zijn neus weg, terwijl hij het "stilleven" op de ezel ondertekende met Wim De Keyzer. Onderaan rechts.

Haar gezicht kreeg daarop een grimas alsof ze het warempel eigenhandig met de witte was mee gestreken had.

"'t Is toch waar" ging Wim De Keyzer - want zo heette dus de schilder - rustig verder, "op elk evenement dat in onze contreien plaats vindt, meent men er een vreemde eend te moeten bijhalen, die er hoegenaamd niets mee te maken heeft."

Hier zuchtte hij even.

"Ik vind het ronduit een blamage zowel voor ons, schilders, als voor de keramiekmakers, de knapkoekbakkers, de hartbufkes-koks en noem maar op" bromde hij in zich zelf.

Het handjevol toeschouwers was er compleet de vot van in en stond zowaar

naar hem te gapen als een groepje groene jongens naar de T.G.V. "Zeg nu zelf, wat hebben een Jean-Marie Pfaff, een Armand Pien, een Piet Bambergen, een Wendy Van Wanten of die oude vent uit de T.V.-serie "Dallas" hier eigenlijk te zoeken?"

Het bleef opvallend stil. Ik neem aan dat niemand dienaangaande blijkbaar iets te zeggen had. "Niet dat ik iets tegen die mensen heb, verre van; dat zal je me niet horen zeggen; maar dat ze asjeblief op hun terrein blijven en hier de zaak niet komen verpesten" ging hij verder.

De madam met het uitgestreken gezicht knikte volmondig. "En dan moet je die bedragen eens horen die de meesten van hen ontvangen om hier even hun smoel te laten zien! Om van achterover te vallen. Terwijl wij, kunstenaars, voor elke centimeter ruimte ook nog dik dienen te betalen. Zo zie je maar weer, de eerlijke man wordt nergens nog au sérieux genomen. Ja! het vijfde rad aan de wagen."

Hij schudde ondertussen even met zijn hoofd van Oost naar West.

"Kapitalistische discriminatie" noem ik dat. "Maar mij hebben ze gezien. Het is toch waar! Kijk, is dit "stilleven" soms niet voldoende blikvanger, madam?" En tegelijkertijd nam hij het schilderij van de ezel en toonde het aan de omstaanders. De madam knikte duidelijk instemmend, net zoals vroeger dat negerke op het missiebusje, wanneer je er een geldstuk in liet verdwijnen.

"Welnu, dan vraag ik me toch af waarom er dan zonodig nog van die gezegde T.V.-vedetten dienen naar hier gehaald; voor grof geld dan nog."

"Geef de keizer wat de keizer toekomt, niet meer, niet minder" besloot hij zijn betoog.

We glimlachten heel discreet tot de madam van daarstraks luidkeels "O! De keizer" riep en blijkbaar ook de dubbele bodem van het daareven geciteerde gezegde scheen door te hebben. Wim De Keyzer glimlachte beamend. "En daarbij, ik weet verdorie ook van wanten" proestte hij het uit. "Van Wanten" gilde de madam en in een mum van tijd was er weer die ambiance die men doorgaans op een snikhete zomerdag bij elke happening mag verwachten. "En dit krijg je van mij" besloot de schilder en hij overhandigde een klein schilderijtje aan de goedlachse madam. "Welke bloemetjes zijn het?" vroegen haar guetige ogen.

"Schildersverdriet" antwoordde Wim De Keyzer.

En van die dag af hangt "Het schildersverdriet van De Keyzer" ingelijst in een gewone leefkamer ergens op de wereld, waar het zijn geluk niet op kan. ... Als blikvanger. Daar kan je donder op zeggen!

Herman Hendrix

Het weer in Maaseik

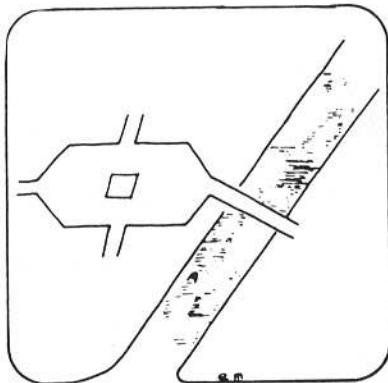
Meteorologische metingen zijn blijkbaar niet langer het monopolie van Ukkel. Wij publiceren hierbij het resultaat van 20 jaar metingen van de neerslag in het centrum van Maaseik, nauwkeurig geregistreerd door Broeder Nico o.s.c., waarvoor onze hartelijke dank.

Maandelijks gevallen neerslag, hoeveelheid opgenomen in het centrum van Maaseik in millimeters.

	jan.	feb.	mrt.	apr.	mei	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	Totaal
1972	94	17,5	47,5	40,5	106,5	63	89	63,5	54	9,5	58	15	588
1973	15,5	98,5	22,5	71	68,5	23	57	12	35,5	64	50	56,5	574
1974	53	38	61	15,5	32,5	79	56	38,5	88	107	120,5	83	772
1975	61,5	16	76	43,5	18,5	32,5	71,5	34,5	46,5	10,5	66	25,5	502
1976	53,5	28	17,5	10	41,5	7,5	64	10	29,5	32	93	31	417,5
1977	45	67,5	32	47	46,5	140,5	38	109,5	8	23	88	56	701
1978	28	20	86	34	35	52	77	29	47	34	23	106	571
1979	42	46	110	39	77	43	46	72	26,5	26,5	71	104	703
1980	53	56	43	53	45	76	183,5	65	40	67	45	66	792,5
1981	97	38,5	61	17	84,5	153	51	60	68	104	65	84	883
1982	61	14	59	16	85	73	21	55	35	107	40	55	621
1983	75	49	68	57	130	66	37	21	40	24	55	42,5	664,5
1984	116	88,5	32	22	185,5	62	65,5	12,5	152,5	107	56,5	25,5	925,5
1985	59	8	53	68	40	143	50	52	37	18	63	74,5	666,5
1986	94	4	97,5	65,5	55,5	66	26	90	36,5	89	42,5	112	778,5
1987	46,5	50	85	19,5	81	110	69	145	46	70,5	108,5	20,5	781
1988	84	60	135	4	98,5	53	163	50	51	78	22	63	861,5
1989	19	52,5	82	108	10	53	44,5	25	47	59,5	20	94	614,5
1990	55,5	97,5	24,5	24	15	99	24	42	64	44,5	62,5	92	644,5
1991	69,5	18	12	36,5	26,5	79	42	21,5	35	38	109	74	561

1 millimeter neerslag wil zeggen 1 liter op 1 m² of 10.000 l. per hectare (markt). Als dus in 1984 al het regenwater was blijven staan stond de markt 92 cm onder water.

Br. Nico, Kruisheren.

Verfraaid Maaseik

De achterzijde van de Everstraat in het herwaarderingsgebied aan de Hepperpoort.

Het beeld van minister Helleputte kreeg er zijn definitieve locatie. Over dit herwaarderingsgebied liep er van 11 tot 25 september een interessante fototentoonstelling in de Stedelijke Bibliotheek.

(Foto: Jackie Vancleef).

Tony Van Wijck

Ode aan Heppeneert

Als 's morgens bij het eerste ochtendgloren
De zwarte merel zingt zijn mooiste lied
En de klokken in de hoge toren
Roepen vergeet uw Schepper niet
Als hoog in de lucht de vogels weer gaan stoeien
En samen weer een nest gaan bouwen
Als in het park de struiken weer gaan bloeien
En in de kerk de meeste paartjes weer gaan trouwen
Als de zwaluw weer over de daken scheert
Dan is het lente in Heppeneert

Als de granen rijpen op het veld
En de boeren hopen op een goede oogst
Als de spreuwen de laatste kersen hebben geteld
En de zon staat op zijn hoogst
Als de kraaien gapen in de bomen
En de Maas nog een beekje lijkt
Als op Mariadag de pelgrims stromen
En de nacht het kortste blijkt
Als de jeugd is uitgeleerd
Dan is het zomer in Heppeneert

Als met de eerste regenvlagen
De wind over de daken giert
Als de vogels schuilen in de hagen
En het slijk de weg ontsiert
Als de eerste bladeren weer gaan vallen
En de zwaluwen al vertrokken zijn
Als de koeien komen naar de stallen
En de ouderen klagen over pijn
Als de Maas komt tot op de Weert
Dan is het herfst in Heppeneert

Als de sneeuw komt in al zijn pracht
En de bomen feeëriek gaat versieren
Alles bedekt met een witte vacht
En zelfs dringt door de kleinste kieren
Als de pegels hangen aan de daken
En Christus weer geboren wordt

Als het ijs begint te kraken
En de dagen worden heel erg kort
Als de schaatsers glijden over de Neert
Dan is het winter in Heppeneert

J.Idserda
Anjerstraat 6
3960 Bree
Tel. 089/464126

Lezers schrijven ons...

Nog een reactie op "De hutse van Opdekamp"

Om aan te tonen dat niet alleen de Eikerstraat smal en gevaarlijk was:

60 jaar geleden kwamen wij per fiets terug van de voetbaltraining op het plein waar nu de kazerne gelegen is. Op de Bosstraat tegenover het huis "De Engel" gebeurde een dodelijk ongeval.

Emile Diris die op de markt woonde reed voorop. Om de eerste "huts" te ontwijken week hij iets uit, daarbij raakte hij met zijn pedaal de stoep. Hij kantelde en viel voor het wiel van de tweede "huts" die juist van de Markt de Bosstraat indraaide en hem overreed. Enkele uren later overleed Emile aan de opgelopen verwondingen.

Sylvester Housen, Eisden

Kunstschilder Charles Gessler

Biografische gegevens

Geboren te Maaseik op 16 mei 1834; overleden te Maaseik op 17 april 1920, zoon van Johan Wilhelmus en Sofia, Hubertina, Josefina Lersch, uit Aken. Gehuwd met:

- 1) Elisabeth Hubertina Van Venckenray op 18 augustus 1869. Ze overleed kinderloos op 28 juli 1870.
- 2) Marie Antoinette Van Venckenray op 22 september 1875. Zij was een zuster van zijn eerste vrouw en overleed bij de geboorte van haar eerste zoon op 8 januari 1878.
- 3) Maria Angelica Mathilde Vaerewijck, uit Antwerpen, op 23 oktober 1880. Uit dit huwelijk werden vier zoons en vier dochters geboren.

Charles Gessler volgde de lessen aan de Maaseiker stadsschool bij meester Corpeleyn en kreeg tekenles van meester Otjens. Zeer jong reeds deed hij zich opmerken door zijn tekentalent, waarvoor hij o.a. in 1845 een zilveren penning van de stad kreeg.

Hij voltooide zijn middelbare studiën te Tienen aan het college van de EE.PP. Josefieten. Dan vertrok hij naar Antwerpen waar hij door H. Conscience ingeschreven werd als leerling aan de Academie voor Schone Kunsten. Daar volgde hij de volledige cursus tekenen naar antiek en schilderen naar levend model. Verschaeren en Nicasius de Keyser waren zijn bijzonderste leermeesters. Na zijn academiejaren werkte Karel Gessler op atelier bij Notermans en David Col.

Van 1863 tot 1868 stelde hij een twaalfstal doeken ten toon in kunstsalons te Brussel, Antwerpen, Luik en Bergen. In 1868 restaureerde hij het uit 1700 daterende schilderij van de Luikenaar Riga boven het hoofdaltaar in de parochiekerk. In hetzelfde jaar vertrok hij op studiereis naar Parijs waar hij een jaar verbleef.

Zijn voorkeur ging naar ouderwetse interieurtjes, zoals die toen nog te Maaseik te vinden waren, en het kopiëren van oude meesters. Voor zover we weten vervaardigde hij o.a. zes genrestukken, drie portretten, twee decoratie-

ve panelen, ± 25 verschillende studies, ± 32 kopieën naar Rubens, ook vele kopieën van Velasquez, van Dijck en anderen. Dat hij een zeer goed portretschilder zou geworden zijn blijkt uit de kop van zijn "Joodse bedelaar", het portret van zijn schoonvader Lersch en meerdere kopieën.

In de plaatselijke kranten, o.a. in de "Maaseiker Waarheidsvriend" (II jg. nr. 9, 24 maart 1866) werd meerdere malen de aandacht gevestigd op de veelbelovende schilder.

Na een zeer beloftevrije inzetperiode werd hem alle ernstig schilderwerk onmogelijk daar een chronische oogziekte de volledige ontplooiing van zijn kunstenaarstalent belette. De schilder ging noodgedwongen dood in hem, doch niet de kunstenaar, want hij bleef een kunstliefhebber en kenner en verzamelde vele antiekstukken zodat zijn huis een waar museum was. Uit zijn schilderijen blijkt een onbewust talent evenals vaardigheid en stielkennis. Sommige delen van zijn schilderijen zijn zeer nauwkeurig afgewerkt, terwijl andere delen eerder slordig zijn en zichtbaar verwaarloosd werden. Wij menen dat de ongelijke waarde van sommige werken waarschijnlijk te wijten is aan de oogziekte waardoor hij met een zekere haast schijnt gewerkt te hebben. Hij stichtte te Maaseik een tekenschool en droeg aldus bij tot de artistieke vorming van veel Maaseiker ambachtslieden. Veel van zijn werken en verzamelingen bleven meestal in familiebezit. De werken die hij op tentoonstellingen verkocht gingen meestal naar het buitenland; meerdere doeken kwamen in Engeland terecht, ook de Antwerpse kunstkring bezat een van zijn werken. Bij Hendrickx-Godelaine te Maaseik wordt een jeugdportret van hem bewaard, in 1856 geschilderd door zijn vriend W. De Vos, evenals een bronzen plaat, vervaardigd door J. Poels uit Lier, met een goed gelijkend portret van de schilder op 84-jarige leeftijd. Dergelijke plaat staat ook op zijn grafsteen op het Maaseiker kerkhof.

Het stadsmuseum te Maaseik bewaart in bruikleen vier penningen die de schilder op jeugdige leeftijd ontving nl. in 1845-'46, '55 en '52 en een zegel dat hij gebruikte.

Bij mevrouw Van der Aa-Strick te Sint-Amansberg wordt een zelfportret bewaard terwijl zijn kleinzoon Dr. med. C. Gessler te Brussel in het bezit is van een portret geschilderd door D. Col, een vriend van de kunstschilder. Bij kinderen en afstammelingen van de echt)paren Rademaekers-Gessler en Strick-Gessler worden nog diverse genrestukken, voorstudies en tekeningen van Ch. Gessler bewaard.

M. Hendrickx

C. Godelaine, Kunstschilder Karel Gessler 1834-1920. Limburg, jg. II, nr. 4-5, blz. 71-80.
C. Godelaine, Karel Gessler, in Ons Volk, jg. VI, nr. 28.
Dr. J. Gessler, In Memoriam C. Gessler 1834-1920, in Bulletin.
M. Hendrickx, Penningen op naam van Kunstschilder K. Gessler blz. 3-4-5 in "Museum nieuws" Maaseik nr. 2 mei 1964 (gestencild blaadje).

Redactie

Henriette Aendekerck
Harry Beenders
Theo Beenders
Jaak Bergers
Martin Boonen
John Golsteyn
Herman Hendrix
Erik Martens
Gerard Segers
Tony Van Wijck

Medewerkers

Marc Hanson
Marcel Hendrickx
Piet Henkens
Sylvester Housen
Frankie Hungenaert
J. Iserda
Broeder Nico o.s.c.
Donaat Sniijders o.s.c.
Dirk van der Eycken

Abonnementen (of geschenkabonnementen) steeds verkrijgbaar door storting op nr. 001-0678921-94 t.n.v. 'De Maaseikenaar', Verloren Kost 86, 3680 Maaseik, met vermelding: abonnement of geschenkabonnement voor... (naam + volledig adres), of zie bijliggende wenskaart.

Benelux: 350,- fr.

Overige landen: 500,- fr.

NB: Een steunabonnement kan vanaf 1000,- fr.

Ieder auteur blijft verantwoordelijk voor het door hem ingestuurd artikel.

Geen uittreksel, afdruk of overname uit 'De Maaseikenaar' mag geschieden zonder bronvermelding.

Teksten voor volgende editie vóór 5 december aan T. Van Wijck, Maastrichtersteenweg 11, B-3680 MAASEIK

Abonnees worden verzocht hun eventuele adreswijziging mee te delen aan ons redactielid John Golsteyn, Verloren Kost 86, B-3680 Maaseik.
Tel. 089-565758.

Dank voor uw medewerking.

Verantwoordelijke uitgever:

Tony Van Wyck, Maastrichtersteenweg 11 - 3680 Maaseik - Druk Tonnaer Kelpen (NL)